Animula vagula blandula	Mijn lief dolend zieltje
Hospes comesque corporis	Huisgenoot van mijn lichaam
Quae nunc abibis in loca	Jij die nu ergens heen gaat waar je
Pallidula rigida nudula	Bleekjes, stijf en verlaten zult zijn
Nec ut soles dabit iocos	En nooit meer grapjes zult maken
	Zoals je altijd doet.
P. AELIUS HADRIANUS	Romeins keizer, AD 117 – 138

Vliegen

ins Blaue hinein

Oorspronkelijke titel	Flying to nowhere
Auteur	John Fuller, 1983
Vertaling E / N	Ronald Langereis, 2004
Herziene uitgave	februari 2020

1. G R A S

De drie novicen liepen snel langs de rand van het hooiveld. In de zinderende hitte stonden de hoog bepluimde grassen bewegingloos tot de gesandaalde voeten ze uiteen dreven en plat trapten.

De randen van de wollen pijen streken over de zaadpluimen en sleepten ze mee. Halmen bogen en veerden weer recht en verspreidden kleine wolkjes graszaad.

De kleding van het contemplatieve leven leent zich niet voor het tempo van openingszinnen; ze liepen snel, hoewel zonder haast. Bij elke stap kwam hun kleed tussen hun benen en het trok en schuurde langs hun kuiten. Zij schreden voort met gekruiste armen, de handen verborgen in hun mouwen, als om een ceremonieel tintje te geven aan wat de inleiding zou zijn tot iets onafwendbaars.

De meiden in het veld keken niet op van het maaien terwijl de novicen hen passeerden, maar legden zich met des te meer ijver toe op hun werk.

Ritmisch zwaaiden ze hun zeisen heen en weer langs de onderkant van het opgaande gras en haalden de omgevallen plukken weg. In één lijn trokken ze op tegen de zwijgende volheid van het veld, met hun rokken opgenomen om hun dijen, hun voeten geschaafd en bebloed van de stoppels.

Onder het voorbijlopen sloegen de novicen de meisjes gade en in de verstikkende beslotenheid van zijn kap sprak de voorste halfluid een gedachte uit:

"*Hun slagen zijn als de slagen van het mes op gebruikt perkament. Het weggeschraapte woord heeft zijn taak volbracht en wordt als dood gras teruggegeven aan de elementen.*

Het grasveld is het boek der natuur, dat opnieuw beschreven zal worden door onze broeder de zon."

Deze gedachten, overpeinsde hij, verdienden het zeker in zijn eigen boek te worden opgetekend en hij besloot ze bij de eerste gelegenheid ter goedkeuring aan de abt voor te leggen.

De novicen lieten het hooiveld achter zich en de meiden onderbraken het maaien om hen na te kijken. Op hun gezichten stond eerbied te lezen en zorgzaamheid, vermengd met een zweem van vertedering.

Een van hen sloeg een kruis en bleef leunend op haar zeis de jongemannen in hun donkere pijen nastaren, totdat ze uit het gezicht waren verdwenen.

Het zweet brak uit op haar voorhoofd en wangen, alsof een kostbaar zielebloed door haar gloeiende gelaat filterde en naarbuiten werd geperst en in haar geest rees een nauwelijks tastbaar idee, half bede, half contemplatie, zoals een bezwering met een onbevroede uitwerking je plotseling te binnen kan schieten:

"Zonen des Hemels . . ."

Weldra hervatten de zeisen hun gezamenlijke beweging en als een leger manen sneden zij zich voorwaarts in de ranke, neertuimelende grashalmen.

De novicen staken een droge bedding over en daalden af in een kleine vallei, die naar de aanlegplaats leidde.

Ze tilden hun pijen op om van steen tot steen te kunnen springen en bewogen zich in een voortdurend wisselend tempo, nu eens dichterbij, dan weer verder van elkaar, maar steeds in een vast onderling verband, zoals bij een stelsel van drie sterren, dat je over een heel seizoen observeert.

Als zodanig waren ze zichtbaar vanaf de boot, die bezig was het eiland te naderen op nog zo'n halve mijl uit de kust.

"Een ontvangstcomité," dacht Vane, die theatraal met één voet op de boeg stond, als een klerk die zich verbeeldt dat hij een heldenrol te spelen heeft.

Hij zette zijn vlakke hand aan zijn voorhoofd, zoals scheepskapiteins op het toneel dat doen en één van de vier zwoegende roeiers moest daar om lachen en spuwde. Vane keek om en gaf hem een uitbrander.

De man liet het bij een grijns en trok aan zijn zware riem.

2. B O O T

Midden in de boot stond een hengst die aan elk onderbeen was vastgesnoerd. Hij stampte voortdurend en trok wild aan zijn kluisters. Zijn nek glom van het zweet en in z'n ogen blonk paniek. Zijn hoofd ging woest op en neer.

"Hou dat paard een beetje koest, jong," zei Vane. "Zometeen gaan we aanmeren. Zie je dat? Ze hebben die broeders daar gestuurd om ons welkom te heten."

De knecht aaide het angstige paard langs zijn nek en praatte in z'n oor. Maar dat bleef aan de touwen waar het mee geboeid was rukken en zelfs met zijn vastgebonden hoeven schraapte het nog de splinters van de dwarse delen van de boot.

De oudste roeier, die ook de eigenaar was van de boot, richtte zich tot Vane:

"Dus u gelooft nog steeds, dat u dit paard hier aan wal kunt krijgen?"

"Ik heb het je uitgelegd," antwoordde Vane. "Om me over het eiland te verplaatsen heb ik een paard nodig."

"Dat mag zo zijn," zei de eigenaar tussen twee slagen door, "maar u krijgt hem nooit aan wal."

Het paard krulde zijn lippen op en liet z'n gele tanden zien. Met zijn hand kalmerend op de neus van het dier keek de knecht vragend naar Vane. Maar Vane wendde zich af om zijn blik weer op de naderende kust te richten en op de novicen, die hij als kleine figuurtjes over de rotsen kon zien klauteren.

"Waar is nu die aanlegplaats?" vroeg hij na een tijdje.

"Nou, hier, recht voor ons uit," antwoordde de eigenaar.

En jawel, de novicen waren daar tussen de rotsen blijven staan en je kon ze bezig zien met touwen. Een plaats om een boot af te meren was echter nergens te bekennen.

Vane was geschokt.

"Moeten we dáár aanleggen?"

"Ik heb 't u toch gezegd," zei de eigenaar verongelijkt.

"En de weg naar boven? Hoe is die?"

"U heeft toch gezien, hoe de broeders naar beneden kwamen?"

Vane zweeg en betastte het zilveren kruis, dat om zijn nek hing, alsof dit symbool van zijn status hem bij deze vervelende tegenslag op de een of andere

manier daadwerkelijk steun kon bieden. Het was duidelijk dat je te paard niet tegen die steile helling vol rotsen op kon komen en om uit de boot te raken moest je, leek het, ook over rotsen klimmen.

“O, Heiland,” mompelde de knecht, “hoe moet dat nou met jou?”

De voorste roeier spuwde nog eens en intussen kwam de boot steeds dichter onder de wal.

Een paar hooisters, met volle boezems en badend in het zweet, waren naar de aankomst van de boot komen kijken.

Ze waren benieuwd naar de pelgrims, want die waren er al in geen maanden geweest. Maar ook nu waren er geen pelgrims, alleen een priester, een jongen en een paard.

De hooisters posteerden zich in het verdorde gras langs de rand van de klip en leunden op hun hooivorken. Ver beneden hen hadden de novicen touwen gehaald door ijzeren ringen aan twee naast elkaar staande stammen van oud hout, die als meerpalen dienst deden. De houten vlonder tussen de stammen was groen uitgeslagen en verrot en de helft ervan was verdwenen. Daarom waagden de novicen zich niet tussen de rotsen vandaan.

Het was, zoals de eigenaar van de boot al meer dan eens verzekerd had, onmogelijk het paard aan wal te krijgen.

De roeiers rustten op hun riemen, een meter of wat van het restant van de steiger, terwijl er een touw werd overgegooid. De hengst raakte daarvan in paniek. De verwarde kreten van de roeiers en het gehinnik van de hengst drongen tot de hooisters door, terwijl de sloep in de rotsige inham gevaarlijk overhelde.

“Heiland, hou stil!” hoorden ze de knecht schreeuwen.

Maar het paard wilde niet stil blijven staan. Bij een verwoede poging zich te bevrijden schoot het touw om één van zijn voorvoeten los en de trap die hij ermee uitdeelde deed een van de roeiers overboord slaan. De anderen konden de boot nu niet langer recht voor de steiger houden. De riemen schraapten over de rotsen en het gevaar dreigde dat ze zouden afknappen.

3. P A A R D

Even, toen de hengst zich schrap zette, leek het of hij uit eigen beweging de boot uit zou springen. De toch al wilde woelingen van het water werden door de heftig schommelende boot nog verhevigd en het zwarte dier scheen daardoor zelf een onderdeel van de golven te worden.

De boot, dat absurde houten kavalje, leek louter een belemmering: Het paard kon er noch door aan land komen, noch stelde hij het dier in staat op te gaan in zijn eigen element.

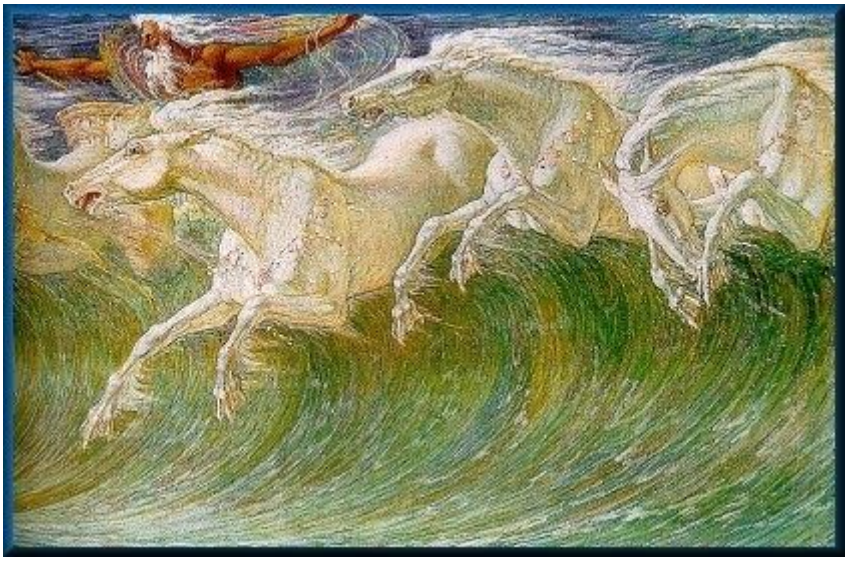

Geweldig te keer ging het arme beest, de spieren en aderen stonden uit op zijn nek en flanken, zijn rug was gekromd als een vleesgeworden golf, opgerezen maar nog niet brekend, wel op het punt van breken, als was hij zo vastgelegd door een sneltekenaar met een fotografisch oog. Zijn gehinnik was meelij-wekkend om te horen.

“Stil, Heiland! Rustig!” zei de knecht gebiedend.

Zelfs tot boven op de klip was het geluid van versplinterend hout te horen. De roeiers hadden nu de twee touwen van de meerpalen vastgebonden aan de voorste dollen. De boot was stabiel en kon langzaam in de vereiste positie getrokken worden, maar nu dreigde het gevaar dat de hengst met zijn hoeven door de bodem zou trappen.

“Snij jij ‘m dáár los,” brulde de eigenaar.

Hij gaf een teken aan de achterste roeier om de touwen waarmee de achterbenen waren vastgebonden door te snijden op het zelfde moment dat hij de voorvoet zou losmaken.

De roeier die in het water was gevallen hing nu aan het boord. Het zeewater droop uit zijn haren en baard en uit zijn neus vloeide bloed.

“Ben je gek geworden?” schreeuwde Vane. “Straks ben ik mijn paard kwijt.”

“Anders ben ik m’n boot kwijt,” zei de eigenaar. “En dan komt niemand van ons ooit nog aan vaste wal.”

Vanes gezicht trok wit weg van woede.

“Er komt heus nog wel een andere boot. Van deze neem ik alle kosten voor mijn rekening.”

“Er komt helemaal geen andere boot. Wie is zo gek om dit water over te steken, behalve ik? Wie anders durft de stromingen te trotseren om naar een eiland vol gekken te gaan?”

Vane zat gehurkt in de boeg van de boot en hield zich met beide handen stevig aan de boorden vast tegen het schommelen.

“De pelgrims betalen je er anders goed voor,” schreeuwde hij.

“Pelgrims?” schamperde de eigenaar. “Ik heb sinds het voorjaar geen pelgrim meer overgezet en terug helemaal geen een, al twee keer zolang niet meer. En dat weet u best, vader, want dat is nou net waarom ú hier bent.”

Vane wist dat het waar was en hij kreeg het vermoeden dat het ook waar kon zijn dat er geen andere boot zou komen. Wat hij beslist wilde vermijden was dat hij gedwongen zou zijn een moment langer op het eiland te blijven dan strikt noodzakelijk.

“Je komt toch wel terug om me op te halen, zoals we hebben afgesproken?”

“Als ik nog een boot overheb wel, ja. Snij dat paard los.”

Vane en de knecht stonden zich te verbijten, maar moesten machteloos toezien hoe het paard Heiland werd losgemaakt.

De novicen trokken aan de touwen om de boot aan de steiger te brengen en voor de hooisters op de klip leek het net of alles volgens plan verliep en dat het paard uit de boot op de steiger zou springen.

Maar de afstand en de hoogte waren te groot voor hem en de toestand, waarin de smalle steigerdelen verkeerden te onbetrouwbaar.

Heiland keek wild om zich heen en nam een sprong in de richting van de rotsen, waardoor er nog een riem te water raakte en de roeiers hun evenwicht verloren, zodat ze in een kluwen over de bodem van de steigerende boot rolden.

De hoeven sloegen wild uit om het lichaam in evenwicht te houden, maar één been was bij het neerkomen al gebroken en toen het paard oprees, weer neerzeeg en rondstampte tussen de glibberige rotsen gingen er nog meer botten aan.

Even zag het er naar uit alsof de glanzende torso zich op eigen kracht wou gaan voortbewegen in een serie hobbelende stuiptrekkingen met een bos afgedankte boven- en onderbenen achter zich aan.

Zijn ene achterbeen lag plat in een ongewone hoek vanaf de knie, het andere leek vast te zitten tussen twee rotsen. Het wanhopig gebries en gehinnik van het arme dier weerkaatsten door de hele baai.

Boven op de klip barstten de hooisters in snikken uit en één van hen trok een andere die het niet langer kon aanzien tegen haar schouder.

De oudste novice, die de beide andere aanwijzingen had gegeven over hoe ze op de juiste manier met de touwen moesten omgaan, nam het tafereel met verwondering in ogenschouw.

Binnen de donkere beslotenheid van zijn kap dacht hij:

"*De zeegod Proteus, die zich in het nauw gebracht ziet in een van zijn meest geliefde gedaanten, doet verwoede pogingen zijn oude gestalte te hervinden.*"

Met toestemming van de abt zou ook dit een plaats kunnen krijgen in zijn boek met contemplaties.

4. A B T

“Zonde van dat paard,” zei de abt. Hij stond op en luidde een kleine bel en gaf de novice die daarop verscheen een paar opdrachten.

“Ik had Heiland van de bisschop zelf ten geschenke gekregen,” zei Vane.

“We hebben hier ook beesten op het eiland,” zei de abt. “U hoeft niet te gaan lopen.”

“Beesten?” informeerde Vane.

“Beesten,” herhaalde de abt beslist, maar zonder verdere toelichting.

De novice bracht melk in een houten kom en bood hem Vane aan. Die nam er een slokje van en zette de kom op tafel tussen hem en de abt, die onderwijl uit het raam naar buiten staarde.

“U wilt zeker eerst naar de bron gaan kijken,” sprak de laatste ongeïnteresseerd.

“Natuurlijk ga ik ook de bron bekijken,” zei Vane, “maar eerst wil ik de getuigenissen afnemen over het probleem van de pelgrims.”

“Ja, natuurlijk,” zei de abt, “de pelgrims.”

“Maakt u zich zelf dan geen zorgen over de pelgrims?”

“Ik stel ‘t liever zo,” antwoordde de abt, “dat ik uiteraard belast ben met de zorg ***voor*** de pelgrims, als die er al waren, maar dat ik me niet erg veel zorgen ***over*** hen maak.”

Vane liet zijn ergernis niet blijken.

“Heeft u enig idee, waarom er geen pelgrims zijn?” vroeg hij.

“Ah,” zei de abt behoedzaam, “op die vraag is moeilijk antwoord te geven.”

“Het is toch een vraag die ik moet stellen. Eén van de belangrijkste vragen zelfs. De bisschop maakt zich ernstig zorgen.”

“De gelovigen hechten misschien niet meer zo sterk aan de manier van genezen die wij hier voorstaan. We leven in tijden van twijfel.”

“Daar lijden wij zelf toch hoop ik niet aan?”

“Ik geef een mogelijke verklaring, geen recept. De reis hierheen is moeizaam, de wonderen ongewis. Ik wil de schuld niet bij voorbaat leggen bij pelgrims die niet komen.”

Vane dacht hier over na.

“Een pelgrim die niet komt, is geen pelgrim,” opperde hij.

De abt haalde zijn schouders op.

“Een wonder dat niet gebeurt, is geen wonder,” antwoordde hij, “en misschien, om deze beide redenen, is er dus geen probleem.”

“Het probleem,” zei Vane, “zou wel eens kunnen zijn, dat de Kerk geen fondsen meer verstrekt.”

“Ah,” knikte de abt.

“En er is nog een ander probleem,” ging Vane verder, “het probleem van de pelgrims die niet zijn teruggekeerd.”

“Waarom zouden ze terugkeren?” vroeg de abt. “U weet dat de tocht voor de meesten een laatste reis is in een leven gewijd aan devotie. De pelgrimsroute naar dit eiland over de bergen van het schiereiland is niet een van de makkelijkste. De meesten zijn oud. Als ze eindelijk bij ons aankomen, hebben ze het gevoel dat een troostende hand zich over hen ontfermt en dan kunnen ze met een gerust hart sterven.”

“Ik beschik over lijsten met namen en getuigenissen van familieleden,” zei Vane. “Ik kom hier de graven inspecteren.”

“Graven inspecteren?” mompelde de abt. “Ach, ja.”

Opnieuw keek hij uit het raam, alsof daar doorheen zo her en der een graf te zien viel.

Zijn ontspannen optreden en laconieke houding gaven de indruk, dat hij er in dit eerste stadium van hun kennismaking al op uit was tussen hem en Vane een ongedwongen sfeer te scheppen.

Maar van dit eerste gesprek hing te veel af en daarom hield Vane, die met zijn ogen strak op de schijnbaar wat afwezige abt gericht aan zijn kom melk nipte, zich behoedzaam op de vlakte.

Al vroeg diezelfde avond trok hij zich terug op de kamer die hem ter beschikking was gesteld en ontsloot de kist, waarin zijn documenten zaten. Nog eens las hij nauwkeurig de lastbrief van de bisschop door en hij gaf zijn knecht opdracht om pennen te snijden en een nieuwe voorraad inkt aan te maken. Toen bad hij om leiding bij zijn ondernemen.

5. S L A A P

De abt kon de slaap niet vatten.

Zijn avonden hield hij ter beschikking van novicen die hem wilden consulteren over zaken van persoonlijke aard en als hij naar hen luisterde en hen van advies diende, leidde dat hem meestal zo af van zijn eigen gedachten, dat de slaap gemakkelijk kwam.

Nu lag het echter anders. Zijn voorbereidingen op het inspectiebezoek van Vane hadden al inbreuk gemaakt op zijn vaste schema van meditatie en onderzoek en het bezoek 's avonds van de oudste novice, die met nieuw materiaal was gekomen voor zijn boek met contemplaties, had ervoor gezorgd dat zij zich samen nog verder met hun gast hadden beziggehouden.

Van deze novice had de abt een volledig verslag gekregen van het voorval bij de aanlegplaats, voorzien van details die Vane zelf de moeite van het noemen niet waard had gevonden – het verloren gaan van een pakket van het vasteland dat voor de abt zelf bestemd was geweest; de bezwaren van de eigenaar van de boot in geuren en kleuren; dat Vane had geëist om de rotsige kust op gedragen te worden en dat ze de stevigste meiden uit het hooiland omlaag hadden moeten roepen om hem daarin van dienst te zijn, enzovoorts.

De abt vond geen van dit alles prettig om te horen en besloot Vane scherper in de gaten te houden, dan hij in eerste instantie nodig had geacht.

Hij onderwierp de novice aan een verhoor en ging nauwelijks in op de eigen observaties van de jongeman, afgezien van de opmerking dat het niet passend was woorden uit het boek der natuur te willen schrappen, daar dit geschreven was voor eens en altijd en dat alleen het feit dat wij de toekomstige pagina’s niet kennen ons verhindert de grote lijnen ervan ten volle te overzien.

“Dat was niet wat ik bedoelde,” dacht de novice.

“Er zit hem iets dwars. Hij heeft helemaal niet naar me geluisterd.”

Toen de abt tenslotte zijn kaars uitblies en zijn hoofd op het kussen legde, gingen zijn gedachten naar Vane, die zo moeilijk tevreden te stellen was en naar de graven, die er niet waren.

Zo begon hij weg te dommelen en net op het moment dat hij in slaap zou vallen, werd hij met een ruk wakker door een even heftige als onverhoedse beweging van zijn linker schouder.

Hij was aan slapen toe, wist hij, en hij gaf zich er ook gewillig aan over, maar nu lag hij daar geschrokken en met opengesperde ogen van die eigenaardige schok van zijn nek en schouder.

Hij lag op zijn rechterzij met z'n rechterhand tussen zijn dijen en zijn linkerhand plat onder het kussen, zijn benen opgetrokken en gekruist. Hij had alleen een laken over zich heen van fijn linnen, dat door de hitte al snel klam werd en dat hij van zich afwierp. Hij probeerde dezelfde houding op z'n linkerzij, voelde zich direct ongemakkelijk worden en draaide terug op zijn rechter.

Hij was niet gewend aan bezoekers met wie hij zich op een meer gelijk niveau moest onderhouden, dan dat van meester en leerling.

Had hij Vane de indruk gegeven, dat hij sceptisch stond tegenover wonderen en dus tegenover de helende werking van de bron van de heilige? Misschien wel.

Zo ja, dan speet hem dat, want Vane was een intelligent man, en hoewel dus niet zo gauw geneigd het bijgeloof van het gemene volk voetstoots over te nemen, hij was hier in een kritische, onderzoekende en mogelijk vijandige rol.

Iedere opmerking van de abt die in enig opzicht van belang kon zijn voor zijn onderzoek, zou hij stellig in zijn documenten optekenen om er later eventueel conclusies uit te kunnen trekken.

Maar zijn opmerkingen tegen Vane waren van een heel ander gehalte geweest, dan bijvoorbeeld die tegen de novice.

Nu hij er dieper over nadacht, waren die laatste eigenlijk ronduit als ketterij te beschouwen.

Wie kon met droge ogen beweren, overpeinsde de abt, dat natuurwetten onveranderlijk zijn en voor altijd geschreven staan? Dat leek toch wel sterk op het willen opleggen van een verplichting aan God, die uiteindelijk zelf de opsteller is van die wetten.

Waren dergelijke uitspraken geen duidelijk bewijs, dat je in geen enkel wonder geloofde?

En in zijn gesprek met Vane? Hij had het toch alleen maar oppervlakkig gehad over de voor de hand liggende waarschijnlijkheid, dat wonderen minder vaak voorkomen dan goed is voor het voortbestaan van een bedevaartsoord?

De abt kwam tot de conclusie dat het waarschijnlijk zo in elkaar zat. Het leek hem het beste maar aan te nemen dat hij kon vertrouwen op de discretie van de novice evenals, helaas, op diens aangeboren stompzinnigheid.

Al gauw viel hij nu in slaap, maar direct weer werd hij wakker door het vreemde schokken van zijn schouder. Hij wist dat hij zijn schouder op de een of andere manier had geforceerd en nu herinnerde hij zich ook weer hoe.

6. D I E P T E

In de vroege uren van diezelfde ochtend was hij afgedaald naar zijn studeerkamer en daarbij had hij in een opwelling de andere trap genomen. Dat was een trap die hij bijna nooit gebruikte. Het was een smalle, stenen wenteltrap die was aangebracht binnenin een steunbeer van de abdij. De treden ervan waren diep uitgesleten en hij wond zich rond een middenpijler zo steil naar beneden, dat je er verstandig aan deed je daar met je linkerhand aan vast te houden.

Langs die trap was hij afgedaald met zijn gedachten niet zozeer bij zijn onderzoek zelf, maar meer bij de vraag hoe hij de sporen ervan kon uitwissen, voorzover die lastige vragen konden oproepen bij de officiële bezoeker die - als het tij het toeliet - die dag verwacht werd.

De snijkamer, daar maakte hij zich geen zorgen om. Die kon hij soms zelf nauwelijks vinden in het doolhof van gangen van de abdij. En de bibliotheek, die hield hij ook altijd op slot, uit eerbied voor de zwijgende wachters van het woord, die hij zo moeizaam bijeengegaard had.

Maar alles wat er verder zo her en der in zijn studeerkamer rondzwierf en waar Vane’s oog terloops op kon vallen – een verboden monografie, wellicht, of een klier in een kommetje, die hij uit de snijkamer had meegenomen om de verborgen eigenschappen ervan nader te beschouwen – dat wilde hij die ochtend verbergen.

Maar de cadans van de stenen treden en de koelte van de middenpijler tegen zijn handpalm leidden zijn gedachten af.

Het prettige gevoel dat het hem gaf om een klein beetje vooroverhellend zijn voeten precies op dat punt van elke wigvormige trede te zetten, waar die juist breed genoeg was om hem zijn evenwicht niet te laten verliezen, maar toch weer net smal genoeg om de vaart omlaag er goed in te kunnen houden, vloeide samen met het prettige gevoel dat de lichte aanraking van de pijler in zijn hand opwekte en zo kwam het dat hij doorging, ook toen hij bij het deurtje was gekomen dat toegang gaf tot zijn studeerkamer.

Misschien was hij nog niet helemaal wakker. Hij probeerde zich te herinneren of hij voordien ook al geweten had, dat de trap voorbij dat punt doorliep. Maar of ie dat nu wel of niet wist leek van weinig belang, want er was geen twijfel mogelijk.

Steeds verder ging hij en steeds sneller. Naarmate hij dieper afdaalde, werd het killer en terwijl zijn hart bonkte van inspanning en zijn rug en schouders klam werden van het zweet, voelde de abt een ijskoude kelderlucht langs zijn wangen strijken en de stenen onder zijn hand voelden vochtig aan.

Steeds maar in de rondte ging hij en nu met twee treden tegelijk naar beneden. Het was intussen aardedonker geworden, zodat hij zelfs zijn voeten onder zich

niet meer kon onderscheiden. Daarom nam hij aan, dat de trap nu elk moment kon eindigen en dat hij abrupt tot stilstand zou komen.

Maar hij bleef een gevoel houden dat er een oneindige diepte onder hem gaapte en de bezeten beweging van zijn benen bleef hem voortdrijven tot hij er duizelig van werd.

Hij begreep niet, hoe de trap zo lang door kon lopen, of waar ie naartoe kon gaan. Hij kreeg pijn in zijn linkerschouder en ook de spieren in zijn schenen en aan de voorkant van zijn dijen begonnen op te spelen.

Af en toe schuurde hij met zijn rechterschouder langs de ronde buitenwand van de trap en hij besefte dat het naar beneden toe steeds nauwer moest worden. Het werd nu ook minder koel en de lucht viel moeilijker in te ademen. De aangename schimmellucht van oude gewelven had plaatsgemaakt voor een zure, metaalachtige stank. En de trap ging maar verder.

En toen was er in de geest van de abt een vaag denkbeeld opgekomen.

Het was niet zozeer een bepaald concreet idee dat zich aan zijn geestesoog ontvouwde, alswel een overweldigend, zij het nog schimmig besef van een plotselinge weerzin om zichzelf nog verder omlaag te storten in deze draaiende stenen schacht.

Hij wist dat hij het beeld uit zijn gedachten kon bannen. Hij besefte heel goed, dat hij door de combinatie van zwaartekracht en intense duisternis als vanzelf omlaag zou blijven gaan en dat hij het denkbeeld daarom eenvoudig kon negeren, kon weigeren er aan toe geven.

Maar er was iets aan het denkbeeld dat hem dwong er aan toe te geven. En hij had er ook aan toegegeven, plotseling besprongen door een gevoel van doodsangst dat de haren in zijn nek en van zijn baard rechtop had doen staan en dat hem met een tollend hoofd boven de eindeloze trap aan de stenen had genageld.

Bij het omhoog gaan telde hij drieduizendzevenentachtig treden voor hij de deur van zijn studeerkamer bereikte.

Dat was de oorzaak van het trekken van zijn schouder en van de moeite die hij had met inslapen. Maar vreemd genoeg, toen hij zich eenmaal de reden herinnerd had, kreeg de abt, terwijl hij aan de eindeloze trap terugdacht, toch weer slaap en deze keer vond de irritante beweeglijkheid van zijn overbelaste spieren een passend aanknopingspunt in zijn eigen herinnering.

Zo viel hij dan toch in slaap en hij droomde niet over de zorgenbarende inspectie van Vane, maar over zijn afdaling die ochtend van de trap.

In de droom werd het heet, alsof zijn bed werd opwarmd met stenen uit het vuur. En in zijn droom, zo heet als hij het had en volledig in de ban van zijn

angst toen hij de drie-, vier-, vijfduizendste trede passeerde, in zijn gewilde droom, stopte de abt deze keer niet.

7. SCHEDEL

De volgende dag was Vane bezig vele vellen papier vol te schrijven in zijn soepele, geoefende handschrift.

Op de aangewezen uren luidden de klokken voor de heilige mis, maar Vane die na het opstaan eerst zijn fijnbesneden kin had geschoren - voor zover dat wou lukken met lauw water - en daarna de vroegmis had bijgewoond, negeerde alle oproepen tot de eredienst en ging door met zijn werk.

Op het middaguur werden hem twee houten kommen gebracht, één met schapenmelk met broodkruim erin en in de andere gekookte weegbree. Onder het doornemen van de verslagen die hij die ochtend van de verhoren had gemaakt, nam hij achteloos wat van het voedsel tot zich.

Vliegen bromden tegen het ruitje in het enige kleine venster, waar het zonlicht door de dikke stenen muren heen kon dringen.

Omdat Vane de hele dag bleef doorwerken in de betrekkelijke koelte van zijn kamer, had hij weinig last van de uitzonderlijke hitte.

Het viel hem echter wel op dat de meeste novicen die bij hem kwamen voor een verhoor een uitgeputte en lusteloze indruk maakten.

Ze antwoordden kortaf, toonden geen enkele blijk van belangstelling en in reactie op zijn vragen gebruikten ze geen woord meer dan nodig was. Daarbij legden ze een plichtmatige beleefdheid aan de dag, maar wat ze zeiden leek naar waarheid.

In de middag kwam de mancipel langs, een lekebroeder met een onaangenaam uiterlijk en die zei nog het minst van allemaal.

Hij had een brede, platte schedel met donkere wenkbrauwen en op zijn kaken zaten plekken met ongeschoren stoppels. Een nek had hij nauwelijks en hij staarde Vane constant strak en doordringend aan met een afstotelijke grijns op zijn gezicht, die op stompzinnigheid kon duiden maar evengoed op achterbaksheid.

Op sommige vragen antwoordde hij alleen met een knik, of met “ja”, terwijl er in feite een uitleg of een keuze tussen twee mogelijkheden van hem verwacht werd.

Op een gegeven moment liet hij een vraag helemaal onbeantwoord en met een blik op de half leeggegeten kommen waarover nu de vliegen rondkrioelden, vroeg hij of er misschien een bepaald soort eten was, dat Vane graag lustte en waar hij hem wellicht aan kon helpen.

Veel vlees hadden ze niet op het eiland, maar geen moeite zou worden gespaard om het hun vereerde gast naar de zin te maken. Hij hoefde het maar te zeggen.

Vane mompelde wat terug, legde zijn pen neer en wreef in zijn vermoeide ogen. Het gevoel bekroop hem dat dit allemaal nergens toe leidde.

Toen de mancipel weg was, stond hij op en begon de kamer op en neer te lopen, terwijl hij met lege ogen de figuren opnam die de scheuren en schilfers op de witgewassen pleister tekenden.

Later in de middag, na de none, kwam de abt weer opdagen. Hij deed joviaal, maar onderhuids leek hij gespannen, zoals iemand die aan een ziekbed moet zitten. Hij kwam horen of Vane al vorderingen maakte.

“Jullie hebben niet eens een register van de pelgrims,” bromde Vane.

De abt trok zijn wenkbrauwen op.

“Hadden we zoiets moeten hebben dan?” zei hij verbaasd. “Wie bepaalt, wie een pelgrim is en wie niet?”

“Het ware wel zo verstandig geweest,” zei Vane.

“En een hoop werk,” antwoordde de abt. “We zouden iedereen die van de boot komt moeten ondervragen en dan nóg: Wat voor indeling moet je hanteren? We hebben geen tijd voor dat soort zaken.”

“Moeten jullie dan niet weten, wie er op het eiland zijn?” vroeg Vane.

“Daar komen we vanzelf wel achter,” zei de abt. “Degenen die het eiland bezoeken moeten toch ergens onderdak hebben, hier, of op de boerderij.”

8. B E R O U W

“En degenen die hier logeren, dat zijn dus pelgrims?”

“Dat kan.”

“Ze gaan naar de bron voor genezing?”

“Dat kan.”

“Toe zeg,” zei Vane ongeduldig, “de wonderbaarlijke genezingen bij de bron van St Lleuddad vormen de grondslag voor het handvest van deze abdij. De bron is het enig doel van elke pelgrim die de lange heilige weg naar dit eiland aflegt om beter te worden.”

“Of om te sterven,” zei de abt.

Vane zuchtte.

“Ik geloof dat we het daar al eens over gehad hebben,” zei hij.

“U moet me niet verkeerd begrijpen,” zei de abt. “Een pelgrimage doen is een symbolische daad. Dat zult u toch met me eens zijn? Het is niet meer dan een uiting van de innerlijke gerichtheid. Het is het plechtig bewijs van onze geestesgesteldheid, een blijk van de natuurlijke neiging van alle leven te zoeken naar een uiteindelijke vervulling. Het leven zelf is echter een toestand, waarvoor geen genezing bestaat. Dat wilt u toch niet ontkennen?”

“Ik hoop, dat u zulke dingen niet tegen de bisschop zult zeggen,” zei Vane. “Hij heeft heel wat donaties ontvangen om de bron in stand te houden uit dankbaarheid voor de genezingen die zij heeft gebracht.”

“Of in de hoop daarvoor met gezondheid te worden beloond,” zei de abt. “De schatkist van de bisschop is zwaar van het berouw van de rijken.”

“Zwaar genoeg om het onderhoud van deze abdij te kunnen dragen,” bracht Vane naar voren.

“Dat moet ik toegeven,” zei de abt, “maar ik kan geen genezingen uit mijn mouw schudden. Genezing is niet te koop.”

“Wilt u beweren, dat er helemaal geen genezingen hebben plaatsgevonden?” vroeg Vane.

“Ach, misschien is er wel eens een genezing geweest,” antwoordde de abt, “maar wat daar in elk afzonderlijk geval de oorzaak van was, ik zou ‘t niet weten.”

“Wanneer is er voor het laatst een genezing geweest?”

“Ik zou ‘t niet kunnen zeggen.”

Vane fronste zijn voorhoofd en zweeg. Na een korte stilte stond hij op en liep naar de tafel waar zijn documenten lagen. Hij bladerde er doorheen en liet zijn keus vallen op een opgevouwen blad papier.

“Ik denk dat ik u dit eens zal voorlezen,” zei hij. “Van de vele stukken die de bisschop heeft ontvangen, is dit er slechts één, dat aantoont dat er hier iets niet in orde is, maar het kan als voorbeeld dienen voor alle andere. En als ik het u heb voorgelezen, hoop ik dat u in staat bent mij er een bevredigende verklaring voor te geven.”

De abt betuigde zijn instemming met een korte hoofdknik.

“Het is er één uit een reeks van brieven die een zekere William Evans heeft geschreven aan zijn broer in Chester. Hij was een welgestelde herbergier en weduwnaar.

Hij werd geplaagd door hoofdpijn en aanvallen van duizeligheid en braken en dat werd zo erg, dat hij besloot de herberg over te laten aan de goede zorgen van zijn vertrouwde schenker. Zijn broer zou een oogje in het zeil houden en hijzelf ging een pelgrimstocht maken.”

“Zijn er geen dokters in Chester?” onderbrak de abt.

“De medische stand kon niets voor hem doen,” zei Vane.

“Ik heb het idee, dat hij nodig toewas aan een andere levenswijze,” zei de abt.

Vane ging daar niet op in.

“Ik zal nu de brief voorlezen,” zei hij. Hij las de brief voor en de abt luisterde, terwijl hij door het raam naar buiten staarde.

9. MIRAKEL

Mijn beste broeder Hugh, ik heb je geschreven over het mirakel van de aal waar ik twee dagen op heb zitten wachten en waar ik een lopende neus van kreeg zo dicht bij de bron met dat bloedwarme water dat boven je knieën niet lekker koel is zoals de Pin y Wig dat beekje in de Nefyn parochie dat stijve knieën en handen geneest en dat zo helder en fris is als nieuw bier uit de kelder want dit water stroomt niet het staat stil en je kunt nauwelijks de bodem zien aan de kant waar 't het diepst is en waar iemand van onze groep hij is wel oud en heeft afschuwelijke korsten om zijn mond en neus maar hij kan nog prima zien en hij is nog goed bij en best een geschikte vent hij zei dat hij daar dingen zag die leken op appelsienen en een andere keer op egels maar dan zonder stekels en daarom zou ik daar liever helemaal niet gezeten hebben ware het niet voor het mirakel van de aal want ze beweren dat als alen zich stijf om je benen winden je zeker zult genezen van kleine kwalen zoals wratten of puisten of als je geen vrouw kan krijgen om mee te trouwen wat ik zelf nooit een probleem heb gevonden eerder het tegendeel maar ook van ernstiger kwalen vreselijke pijn of zware verlammingen sjankers zweren blindheid en dat soort dingen waar ik mijn hoofdpijn ook bij reken en zo zat ik dus twee dagen op de alen te wachten maar niks en toen kwam er een moeder met een kleine meid ze was achterlijk en dat kind stond daar voorover in haar hempje met haar handjes een beetje in het water te roeren alsof het een lekker soepje was en haar moeder stond erbij en die dronk van het water en ondertussen vertelde ze zodat iedereen 't moest horen over alle rampen die haar ooit waren overkomen en wij zaten op de rand van het bassin ja te knikken om haar te laten zien dat we naar haar luisterden en toen gaf het kind opeens een keiharde gil en ze werd meteen uit het water getild en laat er nou een aal strak om allebei d'r benen gewikkeld zitten net een hoepel om een ton en het duurde minstens tien minuten voordat twee man hem eraf wisten te trekken en later hoorden we van de boerderij dat het kind was gestorven van de schrik nou dat was dan het mirakel van de aal waar ik nu van geloof dat het onzin is net als van die twee forellen in de Ffynnon Beris die ik wel heb gezien toen ik daar in het water stond maar zonder dat het ook

maar iets hielp voor mijn hoofd en toen heb ik nog een kou opgelopen ook van dat water dat denk ik zo uit de bergen kwam met pas gesmolten sneeuw erin nee hier op dit eiland is helemaal geen kou zelfs 's nachts niet wat net zo benauwd kan zijn als overdag en in het huisje van de bron is het zo vochtig en warm dat 't op je borst slaat zodat je moeite krijgt met ademhalen waar de oudsten onder ons het meeste van te lijden hebben omdat ze te zwak zijn om een koelere plek op te zoeken bijvoorbeeld de kloosteromgang van de abdij of het melkhuis van de boerderij waarvan ik moet zeggen dat je daar goed te eten kan krijgen wrongel en een of ander kruidenspul in potten maar geen bier want dat drinken ze hier niet ze brouwen het niet eens en hun beesten slachten ze ook niet ze rijden er alleen op en ze melken ze dus ik denk dat ze de beesten als hun vrienden beschouwen die hun te na staan om te slachten en te dierbaar zijn om kwijt te raken maar wat zou ik een trek hebben in een grote schapebout lekker gaargekookt in de soep want ik denk niet dat je me nog zou herkennen zo mager als ik nu ben en ik voel me ook niet goed niet alleen doordat ik zo ben afgevallen en door die duizeligheid in mijn hoofd waar ik de laatste tijd weer erge last van heb maar door een ingewandsstoornis van het eten hier en het water en daar bovenop nog eens een vreemd gevoel een soort koortsigheid waar de anderen ook over klagen en waar ik ze nooit eerder over heb gehoord terwijl een ploegje van ons toch al maanden met elkaar optrekt en lief en leed samen heeft gedeeld zoals Walter van Anglesey die bij de Ffynnon Alhaiarn beroofd is en Heer Hughes die een week lang ontzettende last had van verstopping toen ie achter mekaar een hele sloot had gedronken van een zelfgemaakte oplossing van schraapsel van de pilaren van de kapel van St Beuno en het water uit de bron daar en ik had hem nog zo gewaarschuwd dat hij er het gruis van kon krijgen en. . .

10. E L L E N D E

en dat waren me trouwens een stel heidenen daar in Clynnog Fawr en voor geen penning te vertrouwen want ik hoorde dat ze daar jonge vaarzen offeren aan St Beuno alsof ie een god is van de oude wereld en geen Christelijke heilige en ik vertelde het nog aan Heer Hughes die me niet wou geloven maar zijn hardlijvigheid is nu wel over en hij mocht willen dat hij er weer wat van terughad want we zijn allemaal aan de dunne en we moeten de hele tijd en er zijn er hier die dat beschouwen als de heilzame werking van het bronwater want als je leegloopt is dat als het ware een zuiverend doopsel voor je binnenste wat juist ons onzuiverste deel is zoals ik de abt hier in een preek hoorde zeggen die trouwens rare dingen beweert waar je nauwelijks een touw aan vast kan knopen bijvoorbeeld dat de duivel niks anders is dan het deel van de schepping wat wij opeten en verteren en daarom in ons lijf meedragen terwijl onze geest het niet kan verdragen dat hij binnen in ons is en alles doet om hem uit te drijven en dat als we louter geest waren we alleen van lucht zouden kunnen leven net als de engelen wat Walter van Anglesey een nogal mager argument vond tegen gebraden schapebout maar ja weinig hoop dat we de abt kunnen bepraten om ons daarop te tracteren want daarvoor voelen we ons allemaal veel te slap en ik kan ook niet zeggen dat we met elkaar nog veel te verteren hebben want dat kwartje voor de veerman om een brief over te brengen kunnen we eigenlijk al nauwelijks missen en zo vaak komt die nou ook weer niet en maar klagen over de stromingen en over de krenterigheid van de pelgrims maar ik weet zeker dat dat gelogen is omdat alle pelgrims bijna huilen van blijdschap als ze op het eiland komen bij het graf van Lleuddad en ze betalen die chagrijnige veerman meer dan hem toekomt voor het beetje moeite dat ie moet doen en er zijn er hier een paar die daarom bang zijn dat ze niet genoeg geld zullen overhouden om weer naar huis te kunnen en die potten het op en naaien het in hun kleren zodat ze niet in de verleiding kunnen komen het uit te geven in de mensa van de boerderij en om toch wat te eten te hebben vissen ze de eieren die in de bron zijn gegooid eruit met omgebogen pinnen die mensen met wratten hebben gebruikt om zich mee te beprikken en dan

ook in het bassin gooien om beter te worden en daar krijgen ze dan nog ergere koorts van en ze doen ook nog andere heilloze dingen waar de abt tegen gewaarschuwd heeft zoals hun gewoonte om het gras dat tegen de muur van het bronhuis groeit te plukken en op te eten tussen een snee brood omdat daarin de pure helende kracht van het bronwater zou zitten zonder de vervuiling erin als gevolg van het wassen van al die benen en armen en schaamdelen van de pelgrims en ze noemen dit gras porfa'r cynddeiriog het gras der bezetenen en terecht want iedereen die het eet wordt net zo knetter als Nebukadnezar want er was er laatst eentje die kroop de hele nacht op handen en voeten rond en jankte als een wild beest

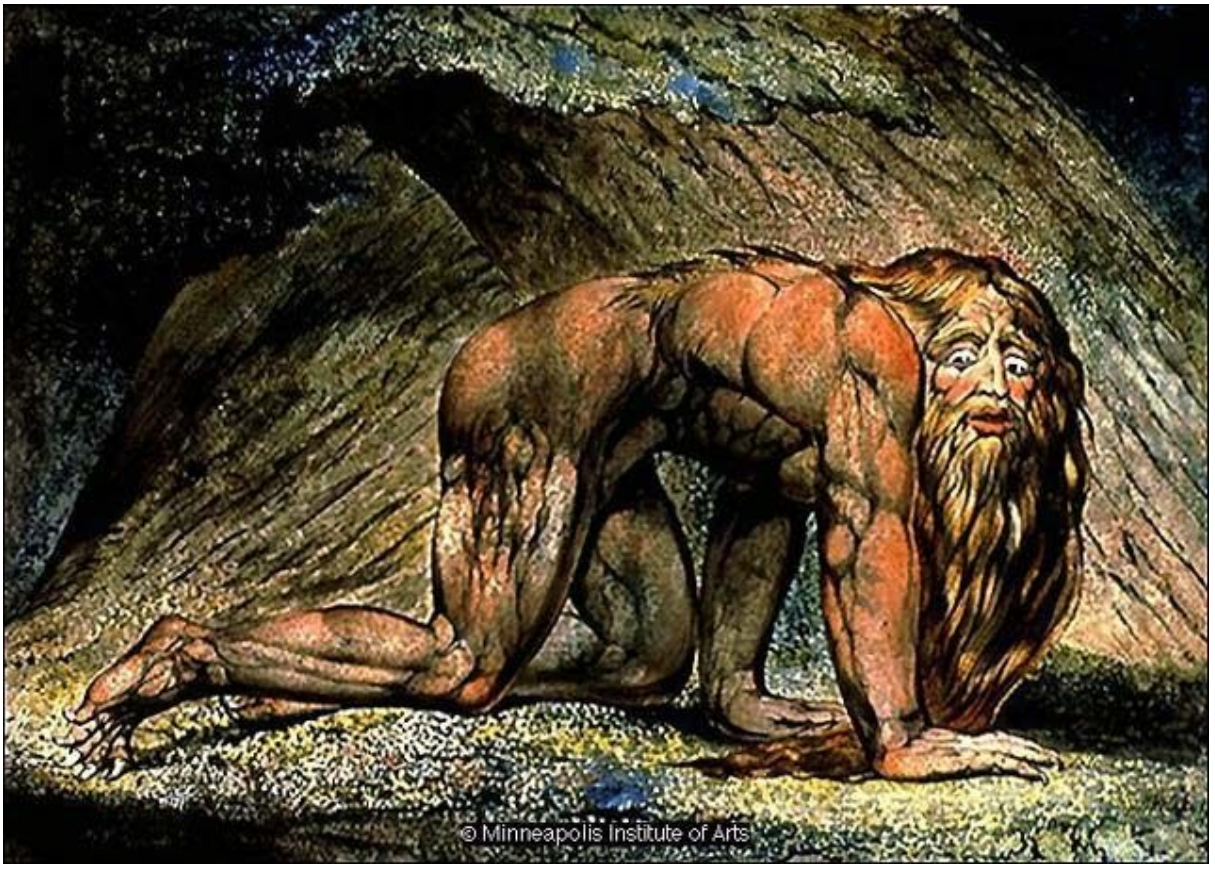

en alle mensen die hij uit hun slaap hield raakten er met elkaar over aan de praat en we vroegen ons af of we ooit nog gezond van dit eiland af zouden komen want dat leek toch niet teveel gevraagd van God die zijn heiligen en hun handelingen als voorbeeld heeft gesteld om ons te leiden en die ons toch zeker niet in barre ellende op dit eiland zou laten zitten als hij daar geen speciale bedoeling mee had al kan niemand je zeggen welke maar die ouwe man met die korsten op zijn neus wiens

naam me maar niet te binnen wil schieten nam ons een keer mee om de graven van de pelgrims te bekijken en elke zerk leek wel een bladzij uit het Boek des Oordeels elke naam die ooit genoemd is stond er op geschreven en de ouwe man beweerde dat dit de namen waren van Gods heiligen en dat het een grote eer was om hier begraven te liggen maar toen zei Walter van Anglesey dat het hem was opgevallen dat van de groep die in de tijd dat wij hier zijn was overleden niemand een begrafenis had gehad en hij begon te jammeren dat de abt wel eens een groot bedrag in goud zou kunnen vragen voor het beschikbaar stellen van zes voet grond van het eiland voor alle eeuwigheid en dat het totaal geen zin had om er bij de broeders naar te informeren want die deden toch nooit hun mond open ze stapten alleen maar rond met die monsterlijke kappen van ze net dansende beren en ze dachten alleen aan hun eigen heil en nooit aan dat van iemand anders en daarom denk ik dat het zo langzaam aan tijd wordt dat ik eens terugga naar Chester en naar de Klok want ik mag doodvallen als jij je hoofd hebt bij het verkopen van bier zomin als ik nog veel aan mijn genezing denk, je toegenegen broer William.

11. K E T T E R IJ

“En?” vroeg de abt, toen Vane klaar was met voorlezen, “wat wilde u precies weten?”

“Het gaat om een groot aantal vragen,” zei Vane, “die rijzen naar aanleiding van wat hier te berde wordt gebracht en in de overige bewijsstukken waarover ik beschik. Wat voor voorzieningen treft u om de doden te begraven?”

“De normale voorzieningen,” zei de abt.

“Wat gebeurt er dan met degenen die sterven, maar niet worden begraven?” vroeg Vane.

“Als er iemand verdrinkt en we kunnen zijn lichaam niet bergen,” antwoordde de abt, “dan kunnen we het natuurlijk ook niet begraven. Verder komt hier niemand die sterft van het eiland af. Het zou ook nauwelijks te doen zijn om lijken te transporteren.”

“Ik heb zelf ervaren hoe gevaarlijk de overtocht is en in de wintermaanden zal het nog wel een stuk erger zijn. Maar mag ik dan uit uw woorden opmaken dat iedereen die ziek wordt en op het eiland sterft, begraven wordt op de begraafplaats hier?”

“Als ze niet verdronken zijn, ja.”

“Mooi. Dan mag ik dus aannemen dat William Evans uit Chester en Walter Prichard van Anglesey plus nog een groot aantal anderen wier namen hier staan op deze lijst van vermiste personen begraven liggen op dit eiland?”

Nu haalde de abt zijn schouders op.

“Tenzij ze inmiddels op weg zijn naar huis,” zei hij, “of ergens anders heen zijn gegaan.”

“U heeft er blijkbaar geen idee van hoe ongerust hun families zijn, evenals de priesters van hun parochies. Anders zou u zoiets niet zeggen,” zei Vane.

“Helemaal niet,” antwoordde de abt. “Ik begrijp hun bezorgdheid maar al te goed. Maar ik heb het u al eerder gezegd: Een pelgrim is per definitie iemand die gekozen heeft voor een ander leven. En u mag me geloven of niet, iemand die bewust uit is op een verandering vindt die heel vaak ook. Het kan best dat deze brave lieden ergens anders heen zijn gegaan.”

“Ik weiger het te geloven,” zei Vane. “William Evans schrijft zelf dat hij van plan is naar huis te gaan.”

“Een kroegbaas die moeite heeft om rechtop te blijven staan?” zei de abt met een glimlach. “Misschien heeft u gelijk en wilde hij niets liever dan zo snel

mogelijk terugkruipen naar de ruime voorraad vloeibare vergetelheid die hem wachtte. Maar ik vind een benevelde man geen betrouwbare getuige. Zijn opmerkingen over mijn preek bijvoorbeeld laten al zien dat hij nogal kort van begrip is."

"Hoezo?" vroeg Vane.

"De parabel waarin de Duivel wordt voorgesteld als de drek van de schepping is ketterij. Ik heb mij alle denkbare moeite getroost de vergelijking eerst duidelijk te maken om haar vervolgens definitief te weerleggen, want persoonlijk ben ik overtuigd van het tegendeel. William Evans moet op dat moment een duizeling hebben gehad, want mijn preek eindigde juist met de verzekering dat de wereld kostelijker is dan wij ooit zullen begrijpen en dat wij er zelf deel van uitmaken."

"U meent 't," zei Vane, die eerder geneigd was de opvattingen van de abt als ketterij te beschouwen. "Het is onderdeel van mijn opdracht te onderzoeken welke voorzieningen u getroffen heeft voor het welzijn van de pelgrims en om vast te stellen waar Evans en de anderen gebleven zijn."

Het onderhoud eindigde met Vane's besluit om de volgende dag een bezoek af te leggen aan de bron en de begraafplaats. De abt zorgde dat er een ezel beschikbaar zou zijn en een novice om de weg te wijzen, maar zelf kon hij tot zijn spijt niet mee vanwege de op hem drukkende verplichtingen en toen hij Vane had achtergelaten met zijn aantekeningen van de verhoren van de novicen, trok hij zich terug in zijn snijkamer.

12. V L I N D E R

De avondzon leunde op de schouder van de berg en spreidde een glitterend gewaad over het volle oppervlak van de zee. Het eiland zelf leek weg te zweven in een schemering die achter het wijkende licht aan ijlde. Het was als een stille afvaart naar de glanzende rand van de wereld.

Toen het geklep van het laatste angelus was weggestorven, was alleen nog het vragend geblaat van de lammeren te horen en van de grazende ooien die antwoord gaven. En af en toe klonk nog het doffe klapwieken van een buizerd die voedsel naar zijn jongen bracht.

Stilte heerste alom, hoewel, uit het gras kwamen nu blind in het rond tastend de kleine wezentjes tevoorschijn gekropen die zich op de dag schuil hadden gehouden achter onzichtbare schermen van hitte.

Nachtvlinders fladderden door een atmosfeer, nauwelijks ijler dan hun bepoederde vleugels en ook de kleinere insecten leken te drijven op de zwoelte van de nacht, doelloos rondvliegende motjes, schijnbaar slechts geschapen om de kleinste glimp van het laatste licht op te vangen en duizendvuldig terug te kaatsen.

Op de boerderij lagen de jongste meisjes allang in bed, want zij moesten ‘s morgens het eerst weer op om het lichtere werk te doen. Ze moesten de boel schoonmaken, de dieren voederen en brood bakken.

Maar het was veel te warm om te slapen. Ze lagen zonder iets aan bovenop hun dek op de lange lage vliering onder de dakrand van de boerderij en trokken gezichten tegen de schuinoplopende zoldering.

Zo nu en dan zei er een iets, woorden die rond bleven zweven in de duisternis, heel andere woorden dan overdag.

Hun stemmen hadden geen weet van bij wie ze hoorden, ze kenden alleen de rituelen en de spookbeelden van de nacht waarin iedereen onbewust deelde.

Er bestonden allerlei verhalen. En soms kon één van de meisjes ineens opstaan en half rennend tussen de bedden door dansen om het hoogtepunt van een verhaal uit te beelden, of gewoon om het trage voortschrijden van de nacht met gebaren te onderstrepen, haar armen geheven en met haar polsen draaiend om er gratie aan te geven.

“Gweno, Gweno,” klonk het fluisterend.

Er kwam eerst geen reactie.

“Gweno!”

“Wat is er?”

“Vertel nog eens over de broeders bij de pomp.”

“Nee.”

“Toe nou, waarom niet?”

“Ik ga dood.”

“Ga je dood? Oh, wat erg voor je.”

“Ik lig ingepakt in een blad heel stil en rustig. Mijn benen tegen elkaar aan en mijn armen langs mijn zij en ik lig in het blad gerold en ik hang aan een draad in een boom en ik draai heel langzaam in de rondte. Voelen jullie ‘t ook?”

“Ja,” zei een andere stem, “ik voel ‘t ook.”

“Nu begint ‘t blad te verdorren, er komen barstjes in. Het valt uit elkaar.”

“Val jij ook uit elkaar, Gweno?”

“Nee, nee. Ik kom er gelouterd en als nieuw uit tevoorschijn en nu ben ik dood en ik heb vleugels gekregen en ik vlieg weg. Zien jullie me?”

Ze liet haar vingers fladderen in het maanlicht en de schaduwen bewogen langs de daksparren.

“Ja,” klonken nu verscheidene stemmen, “we zien je wegvliegen. Waar vlieg je heen?”

“Ik vlieg nergens heen. Ik ben alleen mezelf aan ‘t worden.”

13. H E I L I G E

Er viel weer een stilte, nu voor langere tijd.

Toen weer een fluisterstem.

“Tetty, vertel nog es wat over de broeders.”

“Tetty slaapt al.”

“Nietes.”

Tetty sliep niet. Ze hield de tepeltjes van haar ontluikende borsten in de holte van haar handen en stelde zich voor dat ze een straaltje water uit een koele bron opving en het tussen haar vingers liet wegsijpelen. Zo lag ze te luisteren naar de stemmen in het donker.

“Het was winter en Tom Barker, Lange Rachel, Minny Wilkin, Milly Larkin en Kleine Pymie lagen samen in het grote bed onder een dik pak dekens. Ze hadden hun bede tot de heilige gebeden en hun vijf kaarsjes uitgeblazen en ze hadden bijna niets te eten, maar één appel met z’n vijven.”

“Ja, en toen, en toen?”

“Er klonk een bonkend geluid op het dak, zo: Bonke-bonke-bonk.”

“Wat was dat?”

“Ze wisten niet wat het was. Dus riep Tom Barker gauw: “Wie is daar?” En ze horen een stem die zegt: “Het is alleen maar de wind, die over het dak loopt.” “Oh,” zegt Tom Barker.

Maar toen klonk er weer een gebonk, nog harder en Lange Rachel roept omhoog: “Wie ben jij, die op ons dak loopt te bonken?” En een andere stem zegt: “Het zijn de wolken die over het dak lopen.” “Oh,” zegt Lange Rachel.

“Zijn ze niet bang?”

“Ja, ze zijn heel bang. Heel heel heel erg bang. Dus zeggen ze vlug nog een gebed tot de heilige. Maar dan horen ze nog meer gebonk boven hun en dan zegt Minny Wilkin: “Wat loopt daar op ons dak te stampen?” En een stem zegt: “Niets, alleen maar de maan.” En dan horen ze opeens een sissend geluid langzaam over hun hoofd voorbijtrekken, net een groot koud vuur. Dan klinkt er weer een gebonk en gekletter en Milly Larkin vraagt: Wat gebeurt er? Wat is dat nou weer?” En weer een andere stem antwoordt: “Het zijn de sterren die voorbijgaan.” “Oh,” zegt Milly Larkin.”

“Zijn ze nog steeds zo bang?”

“Ze zijn nog steeds vreselijk bang, zo bang dat ze diep onder de dekens zijn gekropen. Dan klinkt er opeens een verschikkelijk lawaai. Het dreunt en dondert en ratelt en rommelt overal op het dak en Kleine Pymie fluistert onder de dekens: “Wie is daar?” En een luide zware stem antwoordt: “Het is de heilige zelf die voorbijgaat en hij drijft de wind en de wolken en de maan en de sterren voor zich uit en alles is goed.” “Oh,” zegt Kleine Pymie en één voor één komen hun hoofden weer boven de dekens uit.

“De heilige zal altijd aan ze denken, hè?”

“Dat zal ie vast, maar ze denken ook aan zichzelf. Tom Barker kruipt bij Lange Rachel en Kleine Pymie bij Milly Larkin en ze beginnen elkaar allemaal te kussen, behalve Minny Wilkin, voor die is er niemand.”

“Wat zielig!”

Tetty luisterde naar de vertelling en sloeg in het donker haar armen om haar eigen blote lijfje net als Minny Wilkin. Stilletjes verstreken de minuten op de vliering en voor een tijdje werd er niet meer gesproken.

Toen klonk er weer een stem, heel slaperig.

“Gweno, ben je nog steeds aan ‘t vliegen?”

Als antwoord klonk alleen een zucht.

14. V O G E L

“Gweno, vertel nog eens van de heilige. Van de heilige en de vogel.”

Toen klonk van haar kussen zachtjes de stem van Gweno.

“Heel lang geleden . . . een hele hele hele hele tijd geleden . . .”

“Ja, toe nou, ga verder.”

“Voor de abdij gebouwd werd . . . voor de broeders kwamen . . . voor er een boerderij was . . .”

“Was ik er toen al, Gweno?”

“Nee, jij was er toen nog lang niet. Er was hier toen helemaal niemand. Maar de heilige kwam van over zee naar het eiland en hij landde op de rotsen en hij liep langs de kust en het was erg warm toen, net als nu. De heilige was heel moe en hij had erge dorst, want hij had heel lang over zee gevaren.

Toen vond hij daar in een nestje een klein vogeltje dat door gebrek aan drinken net zo uitgeput en uitgedroogd was als hijzelf. Net zo uitgedroogd als hij. Net zo uitgedroogd als gedroog . . . zo droog zo droog als droog . . .”

“Ga nou door, Gweno.”

“En de heilige stampte met zijn voet op de rots en de rots spleet open en er welde water uit tevoorschijn dat heerlijk fris was en helder. En hij pakte het vogeltje uit zijn nest, want het was te zwak om zelf te vliegen en hij zette het bij de wel en liet ‘t naar hartelust drinken voor hij zelf van het water nam en toen de vogel zich had gelaafd aan het welwater knapte hij weer helemaal op en vloog blij weg.

En de heilige ging op het eiland wonen en boven de wel bouwde hij een stenen bron die beroemd werd over de hele wereld.”

Gweno’s slaperige stem stierf weg en zo langzaamaan waren de meeste meisjes nu diep in slaap. Maar Tetty’s handen streken langs haar lijf, zoals de zee tegen het eiland, golf na golf en ze vonden het vogeltje in zijn nestje en ook zij lieten het vliegen.

Onder hun raam stond een fruitboom. Er stak een ladder doorheen, waarvan de top zich boven de kroon aftekende in het maanlicht. De boomgaard liep in een flauwe helling af naar een houtwal die diende om de schapen buiten te houden. Achter die haag leidde een pad van de abdij naar de aanlegplaats.

Terwijl de meisjes lagen te praten, kwam het knechtje van Vane op het pad de mancipel tegen. Hij schrok van de gedrongen gestalte die plotseling uit het duister opdoemde en wiens platte schedel zo laag in zijn achterover hangende

kap zat, dat het bijna leek of hij geen hoofd had. Ook droeg hij iets in een zak, die hij onder het lopen in de rondte liet draaien, zodat de bundel onder zijn vingertoppen rondtolde. Het had best zijn eigen hoofd kunnen zijn, dat hij zo met zich meedroeg.

“Waar ga je heen, jong,” vroeg hij. “Versta je niet. Wat zei je? Vooruit, spreek op. Hoe heet je?”

“Geoffrey, broeder.”

“Nou, Geoffrey?”

“Alleen een eindje lopen, broeder.”

De mancipel gromde.

“Taartjes snoepen, zul je bedoelen,” zei hij op een samenzweerderige toon.

“Wat zegt u, broeder?”

“Om konijntjes te vangen heb je een zak nodig, jong,” zei de mancipel, terwijl hij zijn eigen zak tegen Geoffrey’s broek aan liet zwaaien. De zachte massa erin voelde onaangenaam aan en Geoffrey deed een stap opzij.

“Wat heb jij in je zak, Geoffrey?” zei de mancipel. Hij scheen hun gesprek leuk te vinden en zwaaiend met zijn zak liep hij door met een lach die klonk als het langs elkaar schuren van twee takken in de wind.

Geoffrey vervolgde zijn weg naar de aanlegplaats en keek daar over de rand van de klippen omlaag naar de rotsen. Sinds ze op het eiland waren geland, had hij dat al een paar maal gedaan. Dichterbij komen durfde hij niet.

Eerst kon hij het paard nauwelijks ontdekken, maar de rotsen weerkaatsten net genoeg maanlicht om hem in staat te stellen een silhouet te onderscheiden. Een hele tijd staarde hij naar beneden tot hij er zeker van was dat het paard nu niet meer met zijn hoofd bewoog.

“Oh, Heiland,” fluisterde Geoffrey. Hij moest moeite doen om zijn tranen te bedwingen.

15. B E W O N E R

De volgende ochtend vroeg viel mevrouw Ffedderbompau die toezicht hield bij het fruitplukken uit een boom.

Eén van de meisjes kon haar lachen niet houden, toen een tak het begaf en haar meesteres onder het slaken van een ijselijke gil een kort ogenblik halverwege de boom ruggelings in de lucht leek te hangen. Maar ook een volgende tak knapte af en mevrouw Ffedderbompau kwam met een doffe smak in het gras terecht.

De meisjes stonden verstijfd van schrik, maar al gauw schoten er een paar toe om haar te helpen. Terwijl ze kreunde van pijn, droegen ze haar naar de boerderij en legden haar in bed. Tetty werd onmiddellijk naar de abt gestuurd om hem te vertellen wat er gebeurd was. Maar hoewel ze wel zes of zeven minuten aan zijn bel bleef trekken, de abt kwam niet tevoorschijn.

Terwijl ze voor zijn deur stond, verschenen er aan de overkant van de binnenplaats twee novicen. Tetty wist dat het hun verboden was met haar te spreken en zelf was ze bang om iets tegen ze te zeggen. Na een tijdje ging ze dus maar weer terug naar de boerderij, omdat ze dacht dat ze daar van meer nut kon zijn.

De abt was die ochtend al vroeg ontwaakt met een hoop zorgen aan zijn hoofd. Hij was geprikkeld door het onderzoek van Vane, dat niet alleen zijn huidige werk in de war stuurde, maar er zelfs de basis van dreigde aan te tasten.

Veronderstel, dat Vane bij zijn onderzoek naar de werking van het heilige water de bron zelf onherstelbaar zou beschadigen? Of als Vane aan de bisschop zou rapporteren dat er iets niet deugde aan de manier waarop hij het beheer voerde over de bron, wat voor repercussies mocht hij dan van die kant verwachten?

De abt had in zijn slaap op zijn rechterarm gelegen en was wakker geworden van het lamme gevoel erin. Voorzichtig ging hij een beetje verliggen en met zijn linkerhand tilde hij de slappe arm onder zijn zij vandaan. Hij legde hem op zijn borst en wreef er langzaam het leven in terug. Stel je eens voor, peinsde hij, dat je een dood lichaam op dezelfde manier weer tot leven zou kunnen wekken.

Want wat was leven nu eigenlijk precies? Het was niet gelijk te stellen aan het lichaam, ook al zou je het lichaam zelf oneindig lang in stand kunnen houden. Het was ook niet hetzelfde als beweging, want elke beweging kon je in principe onderbreken. Was leven dan uiteindelijk toch niet gewoon identiek aan de ziel, waarvan hij met zijn uitvoerig onderzoek de verblijfpaats had proberen vast te stellen?

Je kon het lichaam vergelijken met een paleis met slechts één bewoner erin; als je die ging zoeken, kon het best zijn dat je ‘m nooit zou vinden. Want je kon van de ene zaal naar de andere gaan, op dezelfde verdieping of via de trap op andere

etages, maar elke keer dat je een kamer betrad, kon degeen die je zocht die even daarvoor verlaten hebben.

Maar wie of wat was dat dan, die bewoner van het lichaam? De abt was er lang naar op zoek geweest, maar wat het was, zou hij nog steeds niet kunnen zeggen. Ieder lichaamsdeel had hij opengesneden om de werking ervan te doorgronden, maar uiteindelijk was elk orgaan, elk bot, elke weefselstructuur weinig meer gebleken dan een lege kamer in een huis dat telkens groter leek te worden naarmate hij er meer vertrouwd mee raakte.

Het moest haast wel om hetzelfde huis gaan, als volgens de tekst van Mattheus bewaakt moest worden tegen de dief die op elk willekeurig moment kon komen, juist als je er het minst op bedacht was.

*Si sciret paterfamilias qua hora fur venturus esset, vigilaret utique et non sineret perfodi domum suam.**)

Maar de abt was al geruime tijd niet meer zo geïnteresseerd in zonde en het beeld van de dief in het huis had voor hem een andere betekenis gekregen dan dat van de duivel. Als hij zijn scalpel hanteerde en bezig was de huidlagen opzij te leggen van het vlees en de spierstrengen, voelde hij zich zelf vaak de onverwachte indringer. En waar was de bewoner gebleven? Die waakte niet meer, dat was wel duidelijk.

*) Als de heer des huizes wist hoe laat de dief zou komen, zou hij vooral dan waakzaam zijn en niet dulden dat er bij hem werd ingebroken.

16. Z I E L

Vaak was het de abt ook niet precies duidelijk welke rol hij had in zijn eigen huis. Soms liep hij half doelgericht, half met geveinsde achteloosheid door de gangen van een van de vleugels, als wilde hij alleen maar voor zichzelf aantonen dat hij het recht had om daar te zijn.

Maar de uitgestrektheid van het gangenstelsel en de vreemde sfeer die in lang niet bezochte kamers hing, stelden hem voor raadsels: Het kwam hem voor, of het niet zijn huis was maar dat van een ander, waarin hij zich dus als een indringer bevond en niet als eigenaar.

Dit gevoel werd nog versterkt doordat sommige kamers waar hij langskwam echt iets vreemds hadden. Van enkele stond hem vaag bij, dat hij ze ooit in gebruik had gehad, terwijl hij bij andere nauwelijks het gevoel had dat hij er ooit eerder in was geweest.

Op de derde verdieping boven zijn eetkamer hoefde hij maar linksaf te slaan in plaats van het gebruikelijke rechts - bovenaan het trappenhuis tussen het zitkamertje en de eetkamer, niet die trap bij de stookplaats - om verzeild te raken in een gedeelte van de abdij, dat om onnaspeurlijke redenen steeds meer aan vergetelheid ten prooi leek te vallen.

Een week geleden was hij er onbedoeld nog geweest, omdat hij gedachteloos de verkeerde kant op was gelopen en gefascineerd had hij kamers bekeken die al sinds de tijd van zijn voorganger niet meer gebruikt waren.

Eerst was hij uit nieuwsgierigheid de kamers een beetje gaan verkennen en zo hier en daar had hij een stofhoes opgetild. Hij had omhoog staan gluren in schoorstenen en door gothische ramen op het ongewone uitzicht neergeblikt.

Maar al gauw was hij de gang sneller doorgelopen, bij elke kamer alleen even een steelse blik naarbinnen werpend en als een deur klemde had hij nauwelijks de moeite genomen 'm helemaal open te duwen.

Een gevoel van ergernis had hem bevangen, alsof hij niet kon vinden wat hij zocht, plaatsmakend voor onthutsing toen hij zich realiseerde dat hij eigenlijk nergens speciaal naar op zoek was, maar zomaar wat liep rond te dwalen.

En toch hield hij het gevoel dat hij achter iets aanzat en het feit dat hij het niet kon vinden - of was het juist zijn onderdrukte angst dat hij er onverwachts tegenop zou lopen? - maakte dat hij bij het eerstvolgende trappenhuis meteen omlaag was gesneld, naar een deel van de abdij waar hij wel vertrouwd mee was.

Kon je de ziel ook zo beschouwen, vroeg hij zich af, als een vreemde in zijn eigen huis?

Iedere morgen ontwaakte hij met dit soort vragen en als hij zich van zijn plichten gekweten had, haastte hij zich om direct zijn onderzoekingen te hervatten. Op het tijdstip dat Tetty aan zijn bel stond te trekken zat hij al lang en breed in zijn bibliotheek, zich er wel van bewust dat geen enkel geluid van buiten hem door de metersdikke stenen muren kon bereiken.

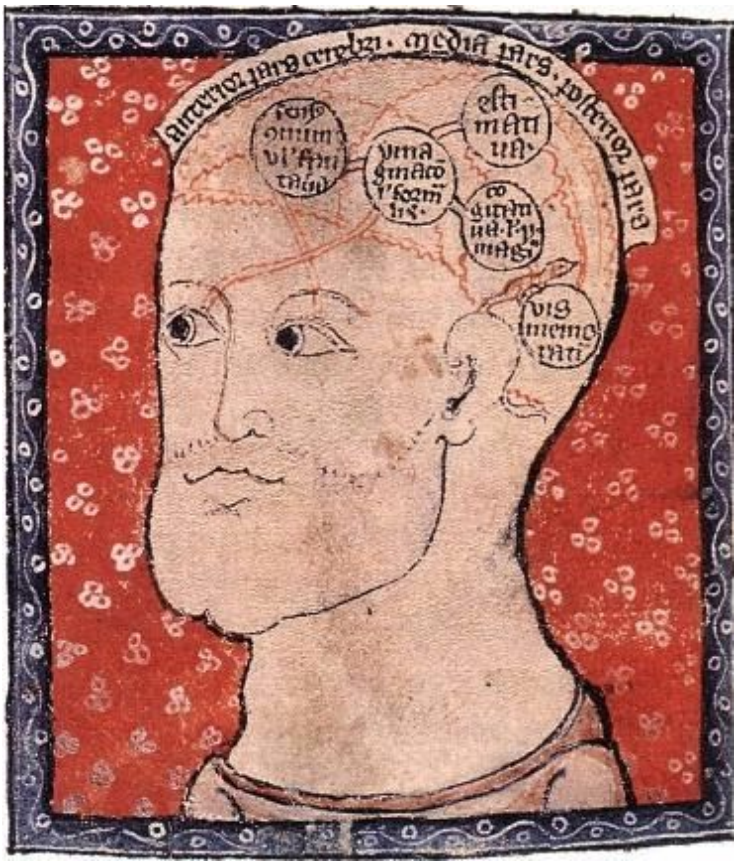

Hij was van plan de Arabische autoriteiten op het gebied van de aard en functie van de pijnappelklier te raadplegen, een orgaan dat om voor de hand liggende redenen de laatste jaren het brandpunt was geworden van zijn speurtocht naar de exacte plaats van de ziel in het menselijk lichaam.

De bibliotheek lag pal onder zijn studeerkamer. Je kon er alleen komen via een geheime trap die begon achter een houten paneel in het bidkamertje naast de studeerkamer. Jaren geleden had hij die ruimte al haar huidige bestemming gegeven om geen last te hebben van pottenkijkers. Ooit moest het een wijnkelder geweest zijn of iets dergelijks. Wat precies kon hij zich niet meer herinneren. Zijn eigen fusten met bordeaux had hij ergens anders opgeslagen.

De vochtige atmosfeer in de kelder zorgde er voor dat de boeken niet uitdroogden en gingen barsten, want dat risico liep je anders, wist hij. Maar dat ze zo zacht en soepel waren, hun kruidige geur en de poederige aanslag die op sommige spontaan ontstond, baarde hem af en toe wel zorgen.

Telkens als hij een van de weiniggeraadpleegde folianten van één van de bovenste planken pakte - zoals hij nu deed met de geleerde Avicenna - viel het hem op dat die klam aanvoelde, bijna alsof de poriën van de sinds eeuwen levenloze huid zich weer openden en zweetten bij zijn aanraking.

De angst van de wachters van het woord om hun geheimen prijs te moeten geven!

17. M U U R

De zetel van de ziel moest aan verscheidene voorwaarden voldoen.

In de eerste plaats kon er slechts één zijn. Dat vloeide voort uit het feit dat een impuls van eenzelfde voorwerp die tegelijkertijd twee organen van hetzelfde zintuig treft, niet meer dan één indruk in de ziel verwekt, bijvoorbeeld: je ziet niet twee novicen met een emmer water sjouwen, als er maar één is.

In de tweede plaats, ze moest zich vlak in de buurt bevinden van de oorsprong van de dierlijke driften, zodat de ziel via deze direct de ledematen in beweging kon zetten.

En in de derde plaats mocht ze niet aan een vaste plek gebonden zijn. Door haar snel te verplaatsen kon de ziel erop toezien dat de dierlijke driften naar bepaalde spieren stroomden en niet naar andere.

Nergens werd aan deze voorwaarden beter voldaan dan in de kleine klier die men de pijnappel noemde.

De pijnappelklier [of 'conarium'] was centraal gelegen tussen alle hersenholtes, en werd gedragen en omringd door slagaderen die samen de 'lacis choroides' vormden.

"En het moet in die 'lacis' zijn," peinsde de abt, terwijl hij zijn habijt optrok en een voet op de onderste plank van de stelling zette, "dat de emoties die via de halsslagaders opstijgen uit het hart, in deze klier de vorm aannemen van dierlijke driften, waarbij ze zich losmaken uit de grovere substanties van het bloed."

Hij bladerde nog een aantal pagina's verder, maar kwam niets meer tegen dat de loop van zijn gedachten nieuw voedsel kon geven.

"En daarvandaan," mijmerde hij, terwijl hij het boek op de plank terugzette en aan zijn neus krabde, "vinden zij hun weg naar de verschillende spieren van ons lichaam, deels afhankelijk, deels onafhankelijk van de ziel. Precies zoals de grote schepper der natuur het heeft bedoeld toen hij de mensheid schiep."

Hij moest die klier beslist opnieuw onderzoeken, besloot hij.

Toen hij de bibliotheek wilde verlaten, raakte hij met zijn hand terloops de achtermuur aan, het enige oppervlak waar geen boeken voor stonden. Normaal was een stenen muur van dit type, in een ruimte op deze diepte, koel en vochtig. Maar de stenen hier voelden warm aan, als van een oven die na een dag bakken is gedoofd en waar de sintels uit gerakeld konden worden. En de muur was droog.

Een dergelijke uitwerking van het weer sloeg de abt met stomheid. Het was uitzonderlijk heet, heter dan hij het van zijn leven ooit had meegemaakt. Maar een kelder droogmaken! Dat was ongehoord.

Toch was de kelder niet werkelijk droog. Het scheen er zelfs broeieriger dan gewoonlijk. De lucht sloeg op zijn keel, zwaar en hinderlijk, alsof zijn keel het besef had dat de kwaliteit ervan niet geschikt was om zomaar tot de kwetsbare weefsels van zijn longen toe te laten. Als hij een vinger in de plooien van zijn habijt stak en hem in de holte tussen zijn sleutelbeenderen drukte, kon hij het zwoegen van zijn ademhaling voelen als een polsslag en de vochtigheid van de hete lucht deed hem piepen als een oude deur.

Toen zag hij waar het vocht vandaan kwam. Onderaan, waar de muur rustte op een rij kniehoge stenen, sijpelde gestaag een stroperige vloeistof tussen de voegen uit, die de onderkant van de muur deed glinsteren en die plakte onder zijn sandalen.

Hij streek er met een vinger langs en hield die voorzichtig tegen zijn tong. Een laffe, steenachtige smaak, niet zout, maar wel doordringend. Het leek op een bepaalde vloeistof die hij kende, maar hij kon er niet opkomen welke het was.

Bezorgdheid om het behoud van zijn boeken vervulde hem, maar een plotselinge hoestbui brak zijn gedachten af en hij maakte zich haastig uit de voeten. Er was teveel om over na te denken: de noodzaak van nog meer ontleedwerk; de voorbereiding van de senior novice op diens aanstaande nacht van beproeving; Vane tevredenstellen; zijn nieuwe preek moest af en nog zoveel andere verplichtingen.

Dat mevrouw Ffedderbompau een ongeluk had gehad kwam hem pas veel later ter ore.

18. Z E R K

“Is ‘t nu nog ver?” snauwde Vane tegen de novice. Zijn ezel gleed telkens uit op de rotsige helling en elke schok deed hem zeer. Omdat het zo heet was, had hij zijn hoed niet meegenomen en om dezelfde reden had hij daar nu spijt van.

De novice was dezelfde die hen twee dagen tevoren van de boot had gehaald. Toen had hij geen woord gezegd en nu sprak hij evenmin. Vane sloeg de gestalte met de kap die voor hem bedaard omhoogklom met groeiende ergernis gade. Als enig antwoord op Vane’s vraag hief hij zijn arm op en wees vooruit. De hitte scheen hem nauwelijks te deren.

“Terwijl ik,” dacht Vane bij zichzelf, “net zo goed vergiftigd kan zijn. Zo ziek voel ik me.”

Geoffrey ging steeds van het pad af en sprong tussen de rotsen en de bosjes door, maar het kostte hem blijkbaar geen moeite hen bij te houden. Hij bukte telkens om iets te plukken en kort daarop kwam hij naar Vane toe met een handvol bessen.

Vane schudde zijn hoofd. Alleen al de gedachte aan eten stond hem tegen, omdat hij die ochtend een gigantische portie vlees naar binnen had gewerkt, die de mancipel hem met een triomfantelijke grijns persoonlijk was komen brengen. Donker, zoet vlees was het geweest, drie lappen op een houten schotel en Vane had het naar binnen geschrokt, alsof hij twee weken niets te eten had gehad. Nu voelde hij het zwaar op zijn maag liggen, als een dier dat rilt in een nachtmerrie.

“Moeten we niet díe kant op naar de bron?” mopperde Vane. “Ik dacht dat die pal boven de abdij lag? De abdij is er toch met opzet recht beneden gebouwd.”

“We gaan eerst naar de begraafplaats, heer,” zei Geoffrey, zijn lippen rood van de bessen. “De abt heeft gezegd dat we eerst naar de begraafplaats moesten gaan.”

“Ja, ja, dat is ook zo,” zei Vane.

De begraafplaats lag achter de top van de heuvel in het hart van het eiland. Het leek wel of de graven zo ver mogelijk van de zee vandaan waren aangelegd om te voorkomen dat ze erin zouden glijden en weg zouden drijven. Of misschien had men zeker willen stellen dat de laatste rustplaats van de pelgrims zo hoog als mogelijk verheven zou

zijn om hun een beslissende voorsprong te geven als voor het laatst de bazuin zou schallen.

Toen ze er eenmaal waren, hield Vane zijn zilveren kruis omhoog en zegende de plek. Het bleek een met gras begroeid heuveltje, ontdaan van varens en doornstruiken, met eromheen een stenen muur. Het gras werd ongemoeid gelaten. Het was sprieterig, droog en geelverkleurd en op de graven groeide het in dichte bossen. Er stonden eenvoudige zerken met vakkundig aangebrachte, zij het spaarzame opschriften.

Terwijl Vane met zijn lijst in de hand tussen de rijen stenen doorliep, bleef de novice met zijn armen over elkaar bij het hek wachten. Geoffrey nam de ezel mee en ging op zoek naar water, maar er was maar één beekje en dat stond droog, nog slechts een veeg van donkerder aarde die door de verdorde, uitvallende heide liep.

In de korte tijd dat hij hem kende was de novice tot de conclusie gekomen dat Vane een man was voor wie men onmogelijk ook maar enige bewondering kon koesteren. Hij voelde zich dan ook niet in het minst geroepen deel te nemen aan de speurtocht naar graven en in plaats daarvan nam hij de gelegenheid te baat om te mediteren.

19. B R O N

Hij moest denken aan een droom die hij kort daarvoor had gehad en die hem nog steeds levendig voor de geest stond. Terwijl hij alleen in zijn cel was, was de abt aan hem verschenen zonder een woord te spreken. Het bezoek was onverwacht en onaangekondigd en hij wist dat de abt in werkelijkheid allang dood was. Dit mysterie boezemde hem geen angst in, hij accepteerde het in alle kalmte, alsof het om een langverwacht bezoek ging waarin de abt hem iets belangrijks te zeggen had, hem nog een laatste instructie moest geven vóór de nacht van zijn beproeving zou aanbreken.

Uit de halfvergane gelaatstrekken van de abt straalde hem een grote vreugde toe. Een zware last was hem blijkbaar van de schouders gevallen. Hij was te beschroomd geweest om de abt z'n arm aan te raken, hoewel hij bijna liefkozend zijn hand had uitgestrekt naar de korsten en de rauwe huid, waarvan het vel opkrulde in lagen van opdrogende zweren en kraakbeen.

Zachtjes had hij gevraagd: *"Waar gaat het om?"*

Hoewel nauwelijks hoorbaar uitgesproken, klonk het antwoord van de abt krachtig, vol en diep; het droeg de opwinding over hun ontmoeting voor zich uit als een gezwollen rivier: *"Grond."* Het was alsof hij een trofee uitreikte, waarin alle mysterie was samengebald, oorsprongen, lot, zingeving en eindbestemming.

De novice overdacht dit antwoord, terwijl hij toekeek hoe Vane zich boog over de laatste van de gerieflijk in de heuvel opgeborgen pelgrims, maar het was zijn eigen vraag die in zijn hoofd bleef naklinken. "*Waar gaat het om?*" Wat was dat '*het*'? Hij wist dat het de vraag was, die de droom zijn betekenis verleende.

En het was de vraag in eigen persoon, belichaamd in het systematische maar o zo ergerniswekkende gedoe van de zwetende Vane, die de novice tot de volgende contemplatie bracht: "*Het is heel ergens anders,*" dacht hij, "*dat de mate van onze devotie wordt bepaald; zelf hebben we daar niets in te zeggen. En intussen gaat de censor door met het ondervragen van een slaapzaal met lijken.*"

Toen ze eenmaal onderweg waren naar de bron, begon Vane's stemming te veranderen. Hij werd grimmig, vastberaden en zelfs een beetje uitbundig.

"Drie van de zesentwintig," zei hij, statig meedeinend met de bewegingen van de ezel, terwijl ze de open vlakte tussen de bergen door liepen.

Geoffrey voerde het dier bij het leidsel. Bij wijze van antwoord keek hij om naar Vane. Iets terugzeggen zou aanmatigend zijn geweest, maar de kunst om als klankbord te dienen verstond hij als geen ander.

“Maar drie graven van degenen die ik zoek,” zei Vane. “Drieëntwintig pelgrims, die ik nog steeds niet kan verantwoorden.”

Geoffrey aaide de oren van de ezel en die liet ze daarop als een warme schaar langs elkaar knippen.

“En het meest recente graf is van een jaar geleden,” zei Vane. “Jullie doodgraver zit zonder werk, niet, broeder?”

De novice keek niet op of om en Vane liet een kort lachje horen dat eindigde in een boer. Een vlaag van misselijkheid trok over zijn gelaat en hij deed er verder het zwijgen toe tot ze bij de bron kwamen.

Binnen in het kleine gebouwtje welde het bronwater op in een stenen bassin met een afmeting van drie hemelbedden. Aan een van de korte kanten, waar door de deur het licht van buiten op viel, liep het water via een kleine overloop in een goot langs de onderkant van het bassin en zo weg naar achteren, het schemerduister van het bronhuis in.

In zijn val leek de waterstraal bijna bewegingloos, op een kleine wrinkeling na die het gladde aanschijn verdoezelde en zachtjes afgleed langs het dunne stroompje, als een hand die onbewust een haarlok streelt. Hij schitterde in de bundel zonlicht en kwam met een zuigend geluid op de steen neer en liep daar in kleine straaltjes weg.

Vane liet zich van de ezel glijden en rende op het water af. Hij dronk uit beide handen met een luid geslurp. De novice doopte alleen een vingertop in het water op de natte steen en hield die tegen zijn voorhoofd en Geoffrey deed hetzelfde. Hij had dorst genoeg om Vane’s voorbeeld te volgen, maar een gevoel van ootmoed jegens hun gids weerhield hem daarvan. Deze plechtige benadering van de heilige bron wilde niet zeggen dat je er niet later van kon drinken, besefte hij.

Vane besteedde nauwelijks aandacht aan wat de anderen deden, maar ging direct het bronhuis binnen. Hij had een klein flesje uit zijn zak gehaald en dompelde dat in het bassin. Toen het vol was, verzegelde hij het met waspapier. De bisschop had hem daartoe opdracht gegeven, maar of het als bewijsstuk moest dienen en bestemd was voor onderzoek, of dat de bisschop het persoonlijk wilde gebruiken, daar zou hij geen eed op durven doen.

20. P E L G R I M

Er hing een eigenaardige lucht in het bronhuis, zoetiger dan de muffe geur van besloten ruimtes, of dan de grondsmaak van de heilige zijpe zelf.

Toen zijn ogen begonnen te wennen aan de duisternis, ontwaarde Vane een menselijke gestalte in het water, half erin en half eruit, die met zijn armen over de zijkant van het bassin hing, als een zwemmer die even op adem wil komen.

Zijn houding zag er zo natuurlijk uit, dat Vane aanvankelijk een groet van hem verwachtte, of een opmerking over de temperatuur van het water. Maar hoewel de man zijn ogen half open had, was het duidelijk dat hij zo dood was als een pier. Uit een van z’n mondhoeken droop een sliert taai, bruin slijm, die van zijn kin met een boogje in het water hing, als was ‘t een vislijn.

Vane stormde het bronhuis uit. Zijn maag kwam in opstand. Terwijl Geoffrey en de novice naarbinnen gingen om te kijken wat hij daar had aangetroffen, niet wetend wat ze moesten denken van zijn ongearticuleerde kreten en wilde gebaren, boog hij zich met z'n handen op zijn knieën voorover en braakte in het gras.

Het kwam niet door de aanblik van de dode zelf, want Vane had er al vele gezien, noch door het onverwachte ervan. Het was meer het idee dat hij de lijksappen van de onfortuinlijke pelgrim had binnengekregen. Zijn maag, waarin het vlees van het ontbijt nog steeds zijn oorspronkelijke vorm had bewaard, lang nadat het eigenlijk al verteerd had moeten zijn, protesteerde tegen de gedachte die twee te moeten combineren. En nu lag alles dat hij die dag gegeten en gedronken had warm in het droge gras voor het bronhuis.

Hij voelde zich meteen een stuk beter en gebiologeerd staarde hij naar de plak braaksel. Hij kende verhalen van bronnen die grote genezingen teweeg hadden gebracht: verwondingen van een onmogelijke ernst waren geheeld, zelfs doden werden weer tot leven gebracht. Waarom zou het heilige water dat hij gedronken had dan niet een of andere uitwerking kunnen hebben op de brokken vlees die voor hem lagen?

De verdenking dat de mancipel hem zijn eigen paard had voorgezet liet hij niet tot zijn bewustzijn toe, maar als hij zich al verbeeldde dat de halfverteerde resten op wonderbaarlijke wijze iets van de levenskracht die hen ooit bezield had terugkregen, dan stelde hij zich dat voor als paard.

Hun enige wederopstanding was echter uit zijn eigen maag, want de beweginkjes die zij voor zijn ogen maakten waren slechts te danken aan de zwaartekracht en de buigzaamheid van de grashalmen waar ze op lagen.

In het bronhuis deden Geoffrey en de novice intussen een poging het lijk uit het water te sjorren.

“Laat ‘m asjeblieft,” zei Vane, die zich op dat moment absoluut niet opgewassen voelde tegen het vooruitzicht met een lijk te moeten zeulen.

Ze lieten de arm die elk van hen vasthield los en de dode pelgrim gleed terug het water in. In zijn nieuwe positie lag het lichaam half ondergedompeld met het gezicht omlaag en met uitgestrekte armen bleef het ronddrijven, alsof hij iets op de bodem zocht.

“Laat ‘m maar liggen,” zei Vane nog eens. “Ik wil wel eens zien wat de abt hiervan vindt.”

Aan een doornstruik bij het bronhuis hingen zongedroogde rafels stijf van de takken, stille herinneringen aan wonden waar de zwachtels lang geleden waren afgehaald met hoop op genezing.

Waar die wonden zich nu bevonden en of ze opnieuw ingezwachteld waren of niet, was even onzeker als de doodsoorzaak van de pelgrim hier en toch was de hoop die hen en hem naar het eiland had gevoerd net zo min te ontkennen als dat een paard een paard is. Maar is er iémand die kan zeggen of er ooit een eind komt aan hoop?

Het pad dat terugvoerde naar de abdij daalde gelijkmatig af en liep zo recht als een streep op een plattegrond. Vane bedacht dat het makkelijker geweest was als ze via deze weg omhoog waren gegaan, een route die duidelijk bedoeld was voor druk verkeer, of misschien zat er wel een tunnel onder om het water recht omlaag te leiden.

De abt moest maar met een kar naar boven gaan om het lijk op te halen en daarna zou hij het een en ander hebben uit te leggen.

21. L A U R I E R

“En wat moest je in ‘s hemelsnaam in die boom?” vroeg de abt.

“Appels plukken,” zei mevrouw Ffedderbompau met een glimlach.

“Een forse vrouw van jouw leeftijd hoort niet in een boom te zitten,” sprak de abt.

Hij zat aan haar bed met zijn handen op zijn knieën. Uit zijn gezicht sprak zó’n hulpeloze bezorgdheid, dat ze zich er niet van kon weerhouden haar hand uit te steken en één van zijn handen in de hare te nemen.

Maar zelfs in dit ogenblik van innige aanraking, die hem zo sterk ontroerde dat hij zich verbeeldde dat zijn gevoelens als een echo terugkaatsten en de lijderes een gewaarwording moesten geven van de oneindige genade die erin school, gleed een schaduw van pijn over haar gelaat.

Dat deed hem beseffen dat er een grens tussen hen bleef bestaan, niet per se een die zo onverbiddelijk was als de huidgrens, maar wel een grens.

Terwijl ze eigenlijk al haar aandacht nodig had om haar pijn de baas te blijven, maakte ze opmerkingen waarvan ze dacht dat ze hem zouden behagen.

“Met appels hebben wij een hoop gedaan waar we later spijt van hadden,” zei ze.

Hij maakte een misprijzend gebaar.

“Met bomen is het zo,” sprak hij, terwijl hij haar hand opnam en hem terugleidde naar de grazige weide van de sprei, “als de vruchten ons te machtig zijn, kunnen we er altijd nog kransen van maken.”

Verrast sloeg ze haar ogen naar hem op in afwachting van een uitleg.

“Ik moest denken aan Apollo,” verklaarde hij, “de heidense god van de dichtkunst en de genezing.”

“Ah,” zuchtte mevrouw Ffedderbompau uit het diepst van haar kussens, “was dat niet die heer die zijn geliefde nazat tot ze in een boom veranderde?”

“Zijn geliefde mag hem dan ontsnapt zijn,” sprak de abt, “met de laurier verwierf hij een groter prijs.”

“Dat hopen we dan maar,” antwoordde ze, “maar wat vond de dame er zelf van?”

“Dat vertelt het verhaal niet.”

“Dat dacht ik al.”

De abt had aan dit onderwerp niets meer toe te voegen, want het dreigde een kant op te gaan die voor hem niet meer gepast leek. Want waar een lauwerkrans wordt uitgereikt en met ere kan verdrogen, een vrucht moet je plukken en wel als de tijd ervoor rijp is.

Het genoeglijke leven op de boerderij, het gevoel van orde en regelmaat en de bedrijvigheid waar ieder deel aan had, de vrolijke sfeer van samenwerking, dat alles vloeide voort uit de vrouwelijke reactie op de seizoenen en wat in elk daarvan paste. Het was een deugd onlosmakelijk met de sekse verbonden en in de volheid des levens beproefd en bewezen.

Die andere waarheid, die tot het domein der goden behoorde, kon zich er niet mee meten. Want in de wereld van de boerderij rende Daphne niet weg en kende Eva het precieze moment dat de vrucht rijp was.

De abt was mevrouw Ffedderbompau komen opzoeken als vriend en als dokter en de glimlach waarmee hij haar begroette ging onwillekeurig vergezeld van een diagnostische blik. Maar zij had hem naar een stoel gewuifd.

“Er moet inwendig iets gebroken zijn,” had ze gezegd. “Aan mijn benen zelf mankeert niets, maar ze willen niet meer bewegen, net of de aandrijving kapot is.”

“Kun je je niet bewegen?”

“Vanaf mijn middel ben ik verlamd. De veer is gebroken, hier waar de bron des levens ontspringt.”

En in tranen had ze zich naar het raam gewend, waar de toppen van de appelbomen zichtbaar waren, alsof ze met hun takken om haar smeekten. Alsof het die zwaar van ooft beladen takken waren die haar van alles het minst konden missen.

Af en toe kwam Tetty binnen om haar voorhoofd te betten met koel water uit een houten kom.

De abt droeg haar op sintjanskruid te plukken voor een compres, maar in zijn hart kon hij voor deze behandeling maar weinig enthousiasme opbrengen. De roodgekleurde inhoud van een po onder het bed gaf onmiskenbaar aan hoe

ernstig mevrouw Ffedderbompau er aan toe was. Sintjanskruid zou het zwaar krijgen om haar te genezen en zijn patiënte begreep het zelf maar al te goed.

“Broeder Mattheus zou ook sintjanskruid hebben voorgeschreven,” merkte ze op.

“En het doet je plezier dat je mij hetzelfde hoort doen?”

“Vreemd genoeg denk ik dat het verlichting zal brengen. Op sintjanskruid ben ik altijd erg gesteld geweest. En ik was ook erg gesteld op broeder Mattheus.”

De abt werd op dat moment bevangen door het gevoel dat hij de ware erfgenaam was, niet alleen van de rol op het eiland van wijlen broeder Mattheus, maar ook van alle kunsten en tekortkomingen van Apollo.

22. M E S

Eenmaal terug ging de abt verder met zijn ontleedwerk. Nauwgezet als hij was, bestudeerde hij elk aspect van het lijk dat een beschouwing waard was en maakte er aantekeningen van alsof hij bezig was de hele geschiedenis en cultuur van een dode beschaving voor het nageslacht vast te leggen.

“Een ruime borstkas. Longen niet sponzig, maar dicht tegen de ribben aan en opgezwollen door veel bloed. Gezicht blauwachtig, alsof hij problemen had met ademhalen kort voor de dood intrad.”

Instellingen, rechtscolleges, raadkamers, ontvolkt als door een epidemie, allemaal openden zij zich voor het mes.

“Hart groot, dik, vlezig en vet. Het bloed in het hart waterig en neigend naar zwart.”

Wegen, landerijen, gevangenissen, werkplaatsen, ontleed op een tafel waar de verschillende lichaamssappen bijeenvloeiden en via een geul terug de lijkenput in stroomden.

“Het kraakbeen van het borstbeen niet verkalkt, maar buigzaam en zacht. De ingewanden zeer vitaal en gezond, vooral de maag."

Bij tijd en wijle moest het mes op een oliesteen worden bijgeslepen en onder het slijpen speelde steeds dezelfde vraag door het hoofd van de abt: “Waar is de troonzaal van de ziel?”

Hij nam aan dat het lichaam zoals gewoonlijk van een pelgrim was geweest.

Misschien had het toebehoord aan de ontvloden ziel van William Evans uit Chester. Was dit nu de laatste rustplaats, waarin zich alle menselijke genegenheid die het tijdens zijn leven had opgewekt verzameld had? Waar was dan de liefde gebleven die zijn overleden vrouw voor deze grijze, natte vorm had gekoesterd? En wat was er geworden van lijf en leden van de vrouw die hij zelf op zijn beurt bemind had?

Hij probeerde zich een voorstelling te maken van hun beider zielen, zonder lichaam, levend in zaligheid. En de voelbare moeite die het hem kostte deze begrippen te bevatten, dreef hem er als op een golf van weg. Verder nu, naar het conarium!

Zijn onderzoek werd onderbroken doordat de grote klok van de abdij werd geluid, als voor een eredienst. De tijd daarvoor was echter nog niet aangebroken wist hij en hij veronderstelde (terecht) dat Vane hem dringend wenste te spreken.

“Is de grote klok luiden de enige manier om u te bereiken?” snauwde Vane toen de abt te voorschijn was gekomen.

“Daar lijkt ‘t wél op,” zei de abt. “Al moet ik zeggen, dat niemand anders dan u het in zijn hoofd zou halen mij op zo’n dwingende manier te ontbieden.”

Vane vertelde hem hoe zij de dode pelgrim in de bron hadden aangetroffen. Dit was bepaald geen opzienbarend nieuws voor de abt, die nog juist tevoren bezig was geweest een lichaam in stukken te snijden dat naar hij aannam aan een pelgrim had toebehoord. Maar hij luisterde naar het relaas met elke schijn van aandacht en bezorgdheid. De novice stond er bij, gehuld in contemplatief zwijgen, dat hem boven elke eventuele verdeling van loyaliteiten verhief.

“Is ‘t dan niet zonneklaar,” vroeg Vane, “dat al mijn verdenkingen bewaarheid zijn geworden? De bron brengt geen genezing – verre van dat zelfs – en u begraaft uw doden niet.”

“Broeder Mattheus heeft het water van de bron van Lleuddad ooit eens geanalyseerd,” sprak de abt. “Hij heeft me verteld dat er stoffen in voorkomen die hij niet thuis kon brengen. Het is mijn vaste overtuiging dat het mysterieuze eigenschappen bezit, die wij niet kunnen doorgronden.”

“De pelgrim bleef er in ieder geval niet van leven,” kaatste Vane terug, “laat staan dat ie er beter van werd.”

“Als een mens water inademt,” zei de abt eenvoudig, “omdat hij er geruime tijd in is ondergedompeld, zijn er maar weinig dingen die hem nog beter kunnen maken.”

“Geruime tijd?” zei Vane. “Dus u geeft toe dat deze man al geruime tijd verdronken was zonder dat er hulp kwam en zonder dat hij begraven werd?”

“Daar ziet het wel naar uit,” antwoordde de abt. “Maar u moet goed beseffen dat er geen permanent toezicht is bij de bron.”

“Waarom niet?”

“De abdij kan geen missen opdragen bij de bron. Een bron is geen altaar.”

23. N I E M A N D

“Maar het is een officieel heiligdom. De bisschop heeft er zijn zegen aan gegeven.”

“Dat is juist,” zei de abt met een zweem van een lachje. Naar ik meen is de zesentwintigste regel van St Anselmus op dit punt specifiek van toepassing, want daarin werd in 1102 bepaald: ‘Niemand zal een stoffelijk overschot of een bron vereren of heiligen zonder toestemming van de bisschop.’ Ja, voor het heiligverklaren van een bron zijn wij op de bisschop aangewezen.”

“Ja, en?”

“Zojuist trok u de heiligheid ervan in twijfel. U stelde dat het water niet geneeskrachtig is. Het komt mij voor dat de bisschop hier zijn licht over moet laten schijnen.”

Vane klemde zijn beide handen om de tafelrand tot z’n knokkels wit werden.

“Dat is nu precies waarom ik hier ben,” zei hij kil.

“Oh, maar dat hoeft u mij niet te vertellen,” zei de abt daarop. “Ik probeer alleen het verschil aan te geven tussen een bron en een altaar. Over altaren heeft de bisschop toch wel uitgesproken ideeën, dacht ik?”

Vane had er geen behoefte aan deze gedachtenwisseling met de abt voort te zetten. Hij was enige tijd daarvoor al tot de slotsom gekomen dat de abt niet serieus viel te nemen en het leek hem daarom het beste hem maar gelijk te geven en hem verder scherp in de gaten te houden. Hij drong er bij de abt op aan met een paar man naar de bron te rijden om het lichaam van de dode pelgrim op te halen.

Het duurde even voordat er een derde ezel gevonden was en de consternatie die daarmee gepaard ging deed zijn ergernis nog toenemen. Geoffrey gaf hij de rest van de dag vrij, want hij had het gevoel dat één confrontatie met het lijk meer dan genoeg was geweest voor een jongen van zijn leeftijd.

Geoffrey was daar maar al te blij om en direct ging hij op weg naar de aanlegplaats, want een dode deed hem weinig, maar er was er één, zij het geen mens, die hem na aan het hart lag en voor wie hij een stille hoop koesterde dat er zelfs nu nog iets voor hem gedaan kon worden, al was het maar in de trant van een laatste eerbetoon.

Toen het groepje boven op de berg was gekomen, haastte iedereen zich het bronhuis in, maar ze troffen niemand in het water aan.

“Bedrog!” schreeuwde Vane. Hij nam niet de moeite het zweet weg te vegen dat langs zijn gezicht droop en dat een grote druppel aan zijn neus had gevormd. Hij leunde over de rand van het bassin en staarde speurend in het water.

“Het lichaam hing over de rand zei u?” vroeg de abt peinzend. “En toen hebt u ‘t het water in geduwd?”

Vane gromde bevestigend.

“De bron is aan één kant veel dieper dan u denkt,” hernam de abt. “Eigenlijk weet niemand precies hoe diep hij is.”

Vane ging volledig aan zijn opmerking voorbij.

“Iemand moet het lichaam weggehaald hebben,” zei hij.

“Misschien is het wel weer tot leven gewekt en is er sprake van een wederopstanding,” wierp de abt tegen. Hij had schoon genoeg van het opvliegende en botte gedrag van dit bemoeizieke knechtje van de bisschop. “Dan kunt u een wonderbaarlijke en onverwachte uitwerking rapporteren van de heilzame wateren van de bron.”

Vane kon hem alleen maar verbluft aanstaren. Daargelaten dat de doorzichtige draai, waarmee de abt zich uit de situatie dacht te redden een grotesque tegenstelling vormde met de strekking van zijn woorden, zijn suggestie als zodanig sloeg natuurlijk nergens op.

Maar op het moment zelf dat de woorden van de abt doordrongen tot zijn geest waren ze hem niet lachwekkend voorgekomen. Ze bezaten een kracht die de menselijke redenatie te boven ging, zoals ook het geval zou zijn als een stem van de rotspiek boven hen had geklonken, of misschien, zacht gehinnik uit het gras.

De novice had zich zoals gewoonlijk afzijdig gehouden en sloeg bij de ingang het tafereel gade om er een contemplatie aan te ontlenen voor zijn boek. Terwijl Vane en de abt in het water tuurden, dacht hij bij zichzelf:

“*De onbekende koopvaarder, die na uitputtende omzwervingen weer eens gestrand is op een verlaten kust, waar een onzichtbaar kwaad hem gevangen houdt, weet zich moeiteloos te bevrijden met boerenslimheid en door de heilzame werking van een magische bron.*”

24. M O S

Ofschoon het eiland was omgeven met een ogenblauw, hier en daar doorschaduwd met schichtige vegen van een donkerder kleur, zo schitterend voor wie er van de berg over uitzag dat de blik er niet van los wou raken, langs de vloedlijn had het een omberkleurig en olie-achtig aanschijn dat weerzinwekkend was.

De rotsen die op gezette tijden door de vloed werden overspoeld waren glad en gebocheld, omhuld met flappen drillerig wier. In de geulen ertussen wervelden langere slierten daarvan in zwart water dat geen moment rust leek te hebben.

Iets hoger op de kust waren de grote keien die buiten het bereik van de getijden lagen verbleekt in de zonnegloed en her en der begroeid met korstmossen: klodders oker en grotere, elkaar snijdende ringen van brons.

Het kleurenspel ervan op het grijze gesteente, elke kei met zijn eigen afmetingen, vertoonde een vreemde samenhang en leek een vast patroon te volgen. Onder het klauteren over de rotsen plukte Geoffrey aan de ringvormige korsten uitgedroogd mos en liet ze tussen zijn vingers verkruimelen.

Van een vooruitspringende klip had hij al gezien dat Heiland zijn hoofd en schouders in nog precies dezelfde stand hield als de avond ervoor. Van die afstand leek het een natuurlijke houding, ontspannen zelfs, alsof het paard op zijn gemak langs de kust lag te kijken.

Een wilde hoop maakte zich van Geoffrey meester dat de hengst bij nader inzien misschien toch nog niet dood was en zo had hij zich een weg omlaag gezocht, naar de rotsen waar het dier een sprong had gemaakt en gevallen was.

Toen hij er dichterbij kwam, kon hij boven het geklots van de zee uit nog een ander geluid horen, een uiterst vreemd geluid, dat leek op het ruisen van de wind door de boomtoppen – alleen, er viel geen zuchtje wind te bespeuren.

Het kwam uit het lichaam van het paard zelf, dat zoals Geoffrey nu wel zag, morsdood was, want het vlees van de schoften verkeerde al in verregaande staat van ontbinding en liet de ruggestreng vrij uitstaan als een luchtboog.

Daaronder, in een massale kluwen in het ineenzijgende vlees van het dier, bevond zich een leger maden met de omvang van een opengescheurde zak meel.

Schoorvoetend kwam hij dichterbij en bekeek ze met een misselijkmakend ontzag voor dit ongeremde rottingsproces: Elke made wriemelde en wriggelde in zijn poging zich uit de massa los te maken en voor zichzelf beslag te leggen op een stukje rottend vlees waar hij zich aan tegoed kon doen; de helft van elk wit

kronkellijfje zwaaide blindelings rond en reikte boven de andere uit op zoek naar een houvast dat de lucht niet kon bieden.

Het was onmogelijk hun afzonderlijke bewegingen van elkaar te onderscheiden. De aanblik ervan was zelfs hypnotiserend, want het oog deed zijn best de beweging te zien van elk individu apart, maar wat het waarnam was slechts één golvende massa - net zoals wanneer je in een dichte sneeuwbui probeert een enkele vlok te volgen - en het geluid dat ze maakten klonk als het zachte sissen van bakkend spek.

De maanden die hij in Vane's dienst had doorgebracht, waren saai geweest en ze waren omgekropen, maar in diezelfde maanden had hij gedurende een betrekkelijk korte periode Vane's paard mogen verzorgen. Aan die vriendschap was nu onherroepelijk een einde gekomen, maar zijn horigheid aan Vane strekte zich voor hem uit als een eindeloze zee en de kans dat hij daarin op een verlossend en vriendelijk eiland zou belanden was praktisch te verwaarlozen.

Zijn verdriet om het verlies van het paard leek te vragen om een zoenoffer en zijn ontsteltenis over de verregaande gedaanteverwisseling die de dood teweeg had gebracht, moest met een symbolisch gebaar worden bezworen. Zonder verder nadenken plonsde Geoffrey zijn uitgespreide hand midden tussen de wriemelende maden.

Even maar gaf de ongelofelijke warmte, als van een versgebakken brood, hem een aangename sensatie. De mysterieuze diepte van de bewegende massa, half vlees, half maden, hield zijn vingers vast en zoog ze bijna naarbinnen, alsof ze slaperig naast elkaar aan wilden schuiven onder een donzig kussen. Maar een paar tellen later besefte Geoffrey wat hij had gedaan en van walging vervuld trok hij zijn hand terug.

Als druppels vielen de maden van zijn vingers tot hij de kriewelende handschoen met drie zwiepende bewegingen van zijn hand had geschud. Zelfs toen nog bleven er een paar aan zijn huid kleven en aan een van z'n nagels zwaaide een half geplette made verloren heen en weer. Hij veegde hem af aan een steen.

25. Z A N D

Na dit voorval wou hij geen moment langer op die plek blijven.

Geschokt liep hij langs de rand van de vooruitspringende klip en alles dat hij had achtergelaten maalde door zijn hoofd:

Zijn vader, die binnen het kwartier een paard kon beslaan en die soms, als hij eens een vrolijke bui had, na het avondeten een liedje zong en dan op zijn tenen een houterig dansje maakte achter de keukendeur;

zijn moeder, die haar haar aan alle kanten om haar hoofd heen kon kammen, zodat nauwelijks meer te raden viel waar haar gezicht verstopt zat;

zijn oudste broer, die een vis kon vangen met zijn blote handen; zijn kleine broertje, een meester in het houden van gloedvolle betogen om zijn zin te krijgen.

Zijn laatste herinnering aan hem was dat hij niet geheel zonder risico middenin een bos brandnetels had staan plassen en dat hij gauw naar hem toe gedragen moest worden om nog gedag te zeggen, want Frobisher had zo'n haast gehad om met zijn kar naar Hereford te gaan dat hij geen moment wilde wachten.

“Vaarwel, Geoffrey.”

De natte zoen was op zijn neus terechtgekomen en al die maanden dat hij nu al diende bij die droogstoppelige en jachtige Vane waren niet in staat geweest zijn herinnering eraan uit te wissen.

Met brieven naar huis schrijven was hij maar gestopt, want van zijn familie kon toch niemand lezen; maar vooral omdat de brieven die de hulppastoor voor zijn moeder schreef niet bij benadering de woorden konden oproepen die ze zelf gezegd had.

Aan de voet van de klip kon hij af en toe kleine inhammen zien met kiezelstrandjes, soms ook met een grot, waar de zee zich wat kalmer tegen de kust kon aanvlijen, dan bij de rotsige kapen die aan de ruige kust van het eiland het meest voorkwamen.

Tot zijn grote verrassing ontdekte hij er zelfs een die naar het leek een meer dan honderd meter breed en glooiend zandstrand had, waar de golven rustig op uitliepen, alsof ze opgelucht waren dat ze even niet tegen zuilen van graniet hoefden te beuken, of over rijen rotsblokken hoefden te grommen en te slobberen.

Het gevoel dat het eerst bij hem opkwam, was verbazing.

“Waarom had de boot van het vasteland niet hier aangelegd?”

Toen pas vielen hem de rotsen op die zich aan de ingang van de baai over de volle breedte uitstrekten, in dichte rijen aaneen, als hoofden van boeren op een kermis, die dicht opeengepakt wachtten op het begin van de middagvoorstelling.

En door het zand, als in aansluiting op een dergelijke associatie, liepen vier bruine koeien.

Koeien had Geoffrey nog niet eerder gezien op het eiland. Deze hadden zo'n volle zandkleur, zandiger dan het zand zelf, alsof ze door er onverstoorbaar in te staan alle kleur aan het zand onttrokken hadden, dat ze de indruk wekten tot het vaste decor van de kleine baai te behoren.

Ze vormden een korte optocht en stapten door het schuim dat elke uitlopende golf daar deponeerde en bij tussenpozen lieten ze dampende hopen stront vallen.

Voorop, voor ze uit dansend en hen leidend met de armen opgeheven alsof ze hen aan onzichtbare teugels meevoerde, liep een meisje in een grijs jurkje. Er was een lichtheid in haar blote voeten en een onbekommerdheid in haar manier van doen, die haar boven de beesten verhieven die ze onder haar hoede had.

Geoffrey voelde een sterke neiging opkomen om deze koeienparade eens van dichterbij te gaan bekijken en om het tafereel beter te kunnen zien daalde hij via de met bramen overwoekerde konijnenpaadjes van de klip af omlaag. Het meisje ging intussen door met haar dans, alsof ze totaal geen erg in hem had.

Het ene moment keerde ze zich naar de koeien toe en dirigeerde op haar tenen achteruitlopend hun bewegingen; dan weer liet ze ze voor wat ze waren en liep voor ze uit met haar armen naar opzij uitgestoken en keek dan met haar gezicht naar beneden hoe haar voeten op het natte zand stapten en naar de snel weer vervagende afdrukken die haar tenen daarin achterlieten.

Omzichtig kwam Geoffrey naderbij en liep er achter aan als de vijfde koe in de rij.

26. F E E

Het meisje verhief haar stem:

"Mulican, Molican, Malen, Mair,
Dowch adre'r awrhon ar fy ngair." [1])

"Wat zei je daar?" riep Geoffrey achter de schommelende kont van de achterste koe vandaan. Maar hij kreeg geen antwoord.

"Ben je soms een fee?" vroeg hij met een eerbiedige grimas.

Ze wierp hem kort een belangstellende, maar vermanende blik toe, terwijl ze tegelijk net deed of ze hem niet had opgemerkt.

"Waar ga je naartoe met die koeien?" riep hij weer.

Ze moest lachen.

"De zee in!"

"Leven ze dan in zee?"

Weer lachte ze en ze draaide op één voet in de rondte.

"Woon jijzelf ook in de zee?"

Dat deed haar schateren en voor het eerst keek ze hem nu recht aan.

"Ja natuurlijk," zei ze. "Op de bodem van de zee."

Met z'n allen liepen ze zo een tijdje door zonder dat er wat gezegd werd en toen ze zich plotseling omkeerde en tussen de koeien door de tegenovergestelde kant op liep, met de koeien volgzaam achter haar aan, kwam Geoffrey naast haar lopen.

"Dan moet je een fee zijn," riep hij uit.

"Denk maar wat je wil," zei ze, "maar áls ik er een was, waar zou mijn moeders dochter nu dan zijn?"

Met een schaapachtige blik schudde hij zijn hoofd heen en weer.

"Nou," zei ze, "bij de *Tylwyth Teg* [2]) zelf natuurlijk. Eerst hadden ze haar vastgebonden met touwen van spinrag en dan meegenomen om bij het schone volk te komen wonen. En dan zouden ze mij in haar plaats hebben achtergelaten."

"Is dat zo?"

“Ja, je dacht toch zeker niet dat een fee zelf het dagelijkse werk gaat doen. Dat zou nergens op slaan, want het schone volk heeft de bijen en de andere dieren al om voor ze te werken. Waarom zouden ze dan tussen de gewone mensen gaan leven?”

“Je bent dus geen fee?”

“Net zo min als jij een monnik. Of ben je hier soms gekomen om in te treden?”

“Geen haar op mijn hoofd,” zei Geoffrey. “Ik zat liever ergens anders, geloof dát maar.”

“De broeders wacht anders wel een grote beloning,” zei ze op een toon, alsof hij haar woorden eerst nog maar eens goed moest overwegen, alvorens zo overhaast te besluiten het eiland vaarwel te zeggen. “Als ze tot priester zijn gewijd, verkrijgen ze het eeuwig leven.”

“En dat geloof jij?” vroeg Geoffrey.

Ze dacht er even over na.

“Dat niet,” antwoordde ze, “maar wel dat ze niet van deze wereld zijn. En als je helemaal boven deze wereld kunt staan, verheven boven slaap en boven eten en koeien en gras en de lucht en alles, dan . . .”

“Dan wat?” vroeg Geoffrey.

“Gewoon, dan,” zei het meisje, “en als.”

“En wat kan er boven deze wereld dan nog zijn?”

“Geen idee,” zei ze. “Wat denk jij?”

Hij keek, hoe ze naar hém keek, een en al ogen en haar, en het bloed trok uit zijn wangen weg, in de richting van zijn oren en op dat moment kon hij zich bij “*boven*” even helemaal niets voorstellen, want het was alles hier en nu, koeien, gras en zand en hemel en lachende lippen.

---

[1]) “Melleke, Molleke, Marie, Magdaleen,
Als ik zeg, 'Nu naar huis toe,' dan kom je meteen.”

[2]) “Tylwyth Teg, Het schone volk,” in Wales de normale uitdrukking voor feeën.

27. M A N D

Vanuit haar venster lag mevrouw Ffedderbompau het paartje nu al dagen gade te slaan. Tetty die met een glimlach en voortdurend met haar vingers in haar lange haar draaiend door de boomgaard wandelde, zij aan zij met Geoffrey. En maar praten die twee, het maakte niet uit waar over 't ging.

Of de silhouetten van hen beiden op de helling beneden het pad, die afstaken tegen de zee op de achtergrond, terwijl ze samen voortliepen, heel dicht naast elkaar, wat vanzelf gebeurt als je diep met elkaar in gesprek verwikkeld bent.

Ze had Tetty er op uitgestuurd om paddestoelen te zoeken, het enige waar ze in haar geknakte staat en met de koorts nog een beetje trek in had. Toen ze Tetty de boomgaard in zag komen met haar mandje, werd die zoals gewoonlijk op de voet gevolgd door Geoffrey. Hij liep vlak achter haar, zijn ene arm gestrekt, met zijn hand op haar schouder. Dat ze hem daar zo zag lopen, bezitterig en teder tegelijk, riep echo's in haar wakker, maar van wat precies kon ze niet zeggen.

Van dat ogenblik af had ze zichzelf bekend dat ze heel goed wist dat ze nooit meer beter zou worden. En in dat moment van weten dat je moet weten dat je het weet, of dat je het anders net zo goed niet kunt weten, was haar een plotseling en verblindend inzicht gegeven in alles wat ze tot dan toe niet volledig geweten had.

Of had ze het ooit wél geweten? Kwam het misschien doordat ze zich nu tevreden moest stellen met het inzicht zelf, nu ze er in de praktijk niets meer mee kon doen?

Tussen het broeierig hete, kriebelende beddegoed, waar ze zich niet in kon bewegen, riep ze met haar gedachten machtige schimmen op van denkbeeldige armen. Ze maakten gebaren in de ruimte achter haar ogen, alsof ze op het punt stonden op hulpeloze, kwetsbare oppervlakken te gaan bonken, hout, linnen, glas, om die zo tot dienstbaarheid te bewegen.

Haar herinneringen probeerden zich meester te maken van wat bij uitstek aan het doen zelf is voorbehouden, met haar wil een kast openen, een lap stof openvouwen en een vloeistof uitschenken.

Maakte het iets uit, of deze dingen al dan niet in werkelijkheid gebeurden?

De gedachte kwam bij haar op dat iets dat ooit gebeurd is, nooit meer ongedaan gemaakt kan worden en daarom dienst kan doen voor eens en altijd en dat, wat er te gebeuren staat, of net bezig is te gebeuren, precies even goed is als om 't even wat anders dat ooit heeft plaatsgevonden.

Maakte het iets uit, aan wie deze gebeurtenissen zich hadden voorgedaan, zich voordeden, of zich nog moesten voordoen?

Zonder dat ze het kon verklaren voelde ze met zekerheid, dat dat er helemaal niets toe deed. Want wat ze wist dat ze wist, was zo zeker als wat, en wat ze niet wist, was van geen enkel belang.

Door zich te concentreren op één enkel voorwerp riep ze dat niet alleen tot leven, ze hoefde zich dan ook niet in te spannen om iets anders tot leven te brengen dan dat ene ding alleen.

Ze begon dus met een mand en de hand er doorheen die de voorste rand lichtjes beethield, het hengsel dat op de bovenarm rustte, de ronding van het lege vlechtwerk op de heup. Eenmaal in het gras neergezet wachtte de mand om gevuld te worden.

Doe ‘m vol!

Achter gesloten leden zocht ze met haar ogen de duisternis af. Die nam ze waar als een achtergrond van groen en ze speurde rond, of ze iets wits kon ontdekken dat ertegen afstak.

Nee, niet zozeer een vast patroon, maar eerder iets, dat wat weg had van een spoor van melkdruppels, gemorst uit een kom die tot de rand toe vol is en heel voorzichtig gedragen wordt.

En nee, eigenlijk niet eens zozeer wit, zoals van been of wol, wat het oog maar zou misleiden, maar de mat-heldere, kleurloze stremselkleur van spinne-eieren en ook net zo rond.

Maar wel ongenaakbaar en bewegingloos in het gras, zonder een enkele poging zich te verbergen, noch per se uit op overleving, stil en toch uitdagend wenkend, zowel een belofte als een verrassing met dat ingetogen, nog ongeboren aroma van amandelen, urine en melk. Spinseltjes, dakjes, baby’tjes ....

Wat waren het toch? Geen planten, dieren evenmin. Snel deed ze de mand vol met de mollige, krulvormige knoppen, die kameraadschappelijk tegen elkaar aan rustten, hoewel beschroomd voor de aanraking zelf; die in elkaar gedoken zaten te knikkebollen in hun met elkaar gedeelde berusting, ontwortelde paleisjes waar de roemvolle geur van de velden nog omheen hing, hun lateien bespikkeld met aarde.

Veel te snel, helaas; een onwaarschijnlijk overvloedige buit. Want al deed ze nog zo haar best, ze kon niets anders zien dan losse flarden:

een vinger en een duim bij de dikke ondersteel, het opzijduwen van de rok, het loswrikken van de wortel; lippen die onder het plukken een beetje van elkaar weken uit begeerte; het moment van het plukken zelf, het opbergen. En zo raakte de mand vol.

En ze zat helemaal niet in het hoofd van Tetty, maar binnen in haar eigen hoofd. De fragmenten uit het leven van een ander waren al te duidelijk geleend om echt te kunnen zijn.

28. S I N T E L

Na verloop van tijd kwamen ze haar de paddestoelen brengen, maar het waren niet dezelfde als die ze in haar verbeelding had gezien. Een handjevol namen ze mee om te stoven, maar toen die haar werden gebracht bleek ze er geen hap van naar binnen te kunnen krijgen. De rest lieten ze in een schaal op haar kamer liggen, waar hun geur een tijd lang als een bezwering rondhing.

“Ze liggen uit te drogen,” merkte de abt op toen zijn blik erop viel.

Hier viel niet veel op terug te zeggen, behalve een in een gemaakte geestigheid verpakte klacht, “Dat lig ik ook.”

Maar haar vermoeidheid en pijn benamen haar de lust ertoe maar al te gemakkelijk. Ze wilde het juist over heel andere dingen hebben, sommige beslist wel van enig gewicht, dingen waar je het normaal niet over had, waar je het zelfs nu nog niet over kon hebben op dit vergevorderde punt in het leven, tenzij je al je moed bijeenraapte – of er het juiste moment voor wist te kiezen.

Wat voor onderwerpen kwamen in aanmerking om een grote afstandelijkheid in één sprong te kunnen overbruggen? Vreemde landen en ongelukken, de kracht van de sacramenten, onuitgesproken liefde, tijd en dood, celibaat en weduwschap. Welke passende aanleiding mocht er zijn om ze uit te spreken? Een sterfbed? Alleen een sterfbed? En zou er zelfs dan iemand willen luisteren?

Uiteindelijk besloot mevrouw Ffedderbompau een meer theoretisch onderwerp aan te snijden.

“Waarom,” vroeg ze, “ben ik in mezelf en niet ergens anders?”

De abt produceerde een vage glimlach, terwijl hij zich met zijn handen op zijn knieën in de ongemakkelijke stoel achterover liet zakken. Hij was voorbereid geweest op een bemoedigend woord, onalledaagse emoties, zelfs op het

opbiechten van nooit uitgesproken gedachten, pogingen om tot waarheid te komen. Maar haar vraag raakte te nauw aan waar hijzelf naar op zoek was om er makkelijk op in te kunnen gaan.

“Ik ben het slachtoffer van wat ik kan zien en voelen en horen,” ging ze verder, “maar waarom moet dat zo zijn?”

“Ja, waarom eigenlijk?” mompelde de abt, terwijl hij zijn ogen gericht hield op de plek waar haar kaak in haar oor overging in een omlijsting van neerhangend haar dat daaronder in het kussen werd platgedrukt.

“Ik neem ‘t je niet kwalijk dat je niet luistert,” dacht mevrouw Ffedderbompau en ze zette haar vriendelijkste glimlach op die door haar pijn nog stralender scheen.

“Hoe gaat het met ons glimwormpje?” vroeg de abt.

“Ah,” zuchtte mevrouw Ffedderbompau. Zijn vraag kwam als geroepen, als een vrije plek op tafel waar ze een zware last kon neerzetten. Ze had hem heel wat te vertellen over de glimworm die hij voor haar had meegenomen.

“Ik heb hem in een papieren doosje gestopt, zo’n doosje waar ze pillen indoen en gisternacht tussen elf en twaalf zag ik ‘m heel helder dwars door het doosje heen schijnen en de deksel zat erop.”

“Kijk es aan,” zei de abt.

“En toen heb ik een wit papiertje in het doosje gestopt en het wormpje daar ingedaan en evengoed kwam ‘t licht er nog doorheen, door ‘t papier én door het doosje.”

“Het zijn bakens in de hagen,” sprak de abt, “de aangeblazen sintels van het uitdovend vuur van de Natuur.”

“Maar vanmorgen, zo tegen een uur of acht,” ging mevrouw Ffedderbompau verder, “leek het net of ie dood was en pas toen ik hem op een heel donker plekje hield, zag ik dat ie nog een klein beetje licht gaf en alleen maar toen ik hem op zijn rug had gelegd en hij daarom wel in beweging moest komen.”

“En nu?” vroeg de abt, “hoe gaat ‘t nu met ‘m?”

“Kijk zelf maar eens,” zei mevrouw Ffedderbompau.

Dat deed de abt.

“Nee maar,” zei hij lachend, “hij stapt weer parmantig heen en weer in zijn doosje en hij glimt weer zo helder als ooit tevoren!”

Mevrouw Ffedderbompau lachte ook.

“Jaaa!” riep ze uit toen ze het zag, maar al te graag meegaand in zijn opzet om grapjes te maken, alsof er geen enkele aanleiding was om serieus met elkaar te praten.

29. W A S

De raampjes van de cellen waren zo klein en zaten zo hoog dat de maan er genoegen mee moest nemen zijn schimmig schijnsel op het plafond te werpen zonder de slapende gestalten en hun spaarzame bezittingen direct te verlichten. En toch waren de contouren in het halfduister vrij scherp te onderscheiden; de schoongeschuurde drinknap, de fronsende cherubijnen op de leuning van een bidstoel, de metalen sloten van een boek dat op het kleine tafeltje lag.

De novice die binnenkort zijn nacht van beproeving moest ondergaan, strekte er zijn hand naar uit en betastte een van de sloten. Zijn boek was niet af en hij dacht niet dat hij het nu ooit nog af zou maken. De bespiegelingen die er in stonden, over hoe de dingen werkelijk waren, konden nooit méér zijn, had hij bij zichzelf besloten, dan ontoereikende weerspiegelingen van dingen, zoals ze alleen maar schijnen te zijn, bespiegelingen over weerspiegelingen, vlekken van maanlicht, hopeloos ver van het zonlicht verwijderd.

Een eind verder in de gang tussen de cellen liep een van de broeders met een kaars. Zijn schaduw, die hem schuins en gigantisch volgde, werd vager en week terug, terwijl hij voortging.

De novice, liggend op zijn brits met zijn handen gevouwen op zijn borst, zag het kaarslicht door de spleet boven zijn deur en dacht:

"*Vuur, het zij nabij of veraf, is het enige dat we hebben om de verlichting van de geest door voor te stellen. Het licht ervan strijkt schoksgewijs langs duistere oppervlakken, die zonder licht noch hier noch elders zouden bestaan.*"

Na enige tijd was het licht buiten zijn kamer gedoofd en zijn gedachten dwaalden af naar zijn komende test. Die kwam hem voor als het ontsteken van een kaars die in gereedheid is gebracht om de aanraking door een vlam van elders te verduren en die moest aantonen dat hij in staat was het licht te dragen en in stand te houden tegen alle stormen van twijfel en beproeving in.

De kaars had zijn vlam niet zelf voortgebracht en kon die niet langer bewaren dan de lengte en de dikte van zijn was toestond, maar het licht werd hem toevertrouwd voor de duur van zijn leven en hij moest zich er een waardige hoeder van betonen.

De vlam danste boven het oppervlak van gesmolten was, als was hij afkerig van de enige substantie die hem leven kon geven. Hij was daar verankerd, net zoals het laatste blad aan een boom die door een storm gegeseld wordt.

De novice dacht:

"*De geest worstelt om zich te bevrijden, even vergeefs als de golf worstelt om de vorm van een paard aan te nemen, of als een paard dat worstelt om te vliegen.*"

En in de eenzaamheid van zijn cel stiet hij een luide jammerkreet uit.

In hun slaap lieten de andere monniken zich daar nauwelijks door beroeren, want ze waren uitgevloerd van de voor hen ongewone arbeid. Op de heuvelkam bij de bron van de heilige hadden ze de stenen afvoer uitgegraven.

Onder leiding van Vane waren ze nu al twee dagen bezig en in die tijd hadden ze een doorgang blootgelegd, die was uitgehold in de cyclopische rotsblokken waardoor het uit de bron overvloeiende water onder een gelijkblijvende hoek werd afgevoerd via een cylindervormig kanaal. Het was wijd genoeg om een lichaam door te laten en gladgepolijst om hun afdaling te bespoedigen.

De monsterlijke stenen pijp was ingegraven en vormde zelfs de basis van het pad dat van de bron omlaag naar de abdij leidde. Vane had de monniken opgedragen om de zoveel meter de graszoden af te plaggen en de bovenste laag aarde weg te halen om zo vast te kunnen stellen dat de gehouwen steenblokken eronder verderliepen.

Verscheurd door een diepe haat voor het eiland en een even diep verlangen om tot de kern van de geheimen ervan door te dringen, liet Vane, terwijl de monniken zich over hun nieuwe taak bogen, zijn blik gedurig over de zee dwalen, alsof het verschijnen van de boot van het vasteland voor hem een welkom signaal zou zijn om zijn mandaat neer te leggen, zijn onderzoek af te breken en terug te keren naar de bisschop.

Maar er kwam geen boot en dus ging hij door met de zwijgende monniken af te beulen alsof het beesten waren. Het leek de abt maar het beste hem daartoe het gezag te verlenen en de monniken, die de hele dag voorovergebogen in de hitte zwoegden, konden het niet anders dan hun plicht beschouwen te doen wat hij hen gebood.

30. A D E M

Toen de melk eenmaal stijf genoeg geworden was, trok Tetty het mes er doorheen en wei welde op uit de snede. Ze maakte er evenwijdige kerven in en de melk lilde. Ze kon de zware schaal net een beetje schuinhouden, waardoor iedere verse wonde in de melk zich opende. Toen maakte ze kruissneden, net zolang tot de melkmassa in losse vierkanten was verdeeld. Samen met een ander meisje keerde ze de schaal om en de hele inhoud glibberde in een rieten mand, waar de wei door wegstroomde.

Ze waren net bezig handenvol salie boven de kaas te verkruimelen, toen Geoffrey binnenkwam met nieuws over de opgravingen.

“Het afvoerkanaal loopt rechtstreeks naar het huis van de abt,” vertelde hij, terwijl hij meehielp om de gedroogde bossen salie weer op te hangen aan de haken onder de daksparren.

“Nou en?” vroeg Tetty met een glimlach.

“Vane denkt dat het de abt is die de lijken van de pelgrims steelt.”

“Toe nou! Van wie moet hij die dan stelen?”

Tetty zette haar handen even op Geoffreys schouders en sprong van de stoel af waar ze op stond.

“Ik begrijp je niet,” zei Geoffrey.

“Oh nee?” zei Tetty, terwijl ze met haar vinger tegen het puntje van zijn neus duwde.

“Hij steelt ze van de pelgrims.”

“Wat moeten die pelgrims nou met een lichaam? Ze zijn immers dood! Je kan trouwens ook niet iets van zichzelf stelen.”

“Oh nee? Waarom niet?” hield Geoffrey vol.

“Je kan een gouden horloge van iémand stelen,” zei Tetty, “maar je kan geen gouden horloge van een gouden horloge stelen.”

“Wat een onzin,” zei Geoffrey, “en ik ben al zo moe.”

Hij liet zich op de koele stenen bank neervallen, die aan één kant van voor naar achter langs de muur van het melkhuis liep en leunde achterover met zijn hoofd tegen de muur. Tetty gaf hem een korst brood, maar na één hap legde hij hem op de steen naast zich neer.

Toen alle kaas lag uit te lekken en ze bezig waren de kuipen schoon te schuren, klonk er buiten een geluid alsof iemand naar adem stond te snakken.

Geoffrey deed net op tijd zijn ogen open om te zien dat twee van de oudere meisjes het melkhuis uitliepen, één met een mes in haar hand. Hij keek vragend naar Tetty, die door de deuropening naar buiten staarde. Toen ze ook naar buiten rende, ging hij achter haar aan.

De buitendeur ging langzaam dicht. Of ging ie juist open? Op het moment dat het meisje met het mes naarbuiten stapte, kwam ze oog in oog te staan met de mancipel, die net bezig was zijn ezel vast te binden aan het hek. Of stond ie hem juist los te maken?

“Wat was dat voor iemand die daarnet wegging?” zei hij met een gemaakt lachje. “Niet iemand, die ik hier ooit eerder heb gezien, dacht ik.”

Ze keken rond, maar er was niemand.

“Daar,” zei de mancipel. “Hij ging de hoek om, het erf af.”

Het meisje dat het mes beethield, bracht het voor haar borst en hield het strak voor zich uit voor haar keurslijfje, alsof ze de steel van een koekepan vasthad. Zo liep ze ermee vooruit.

“Jullie lijken nogal geschrokken,” ging de mancipel verder. “Was er een insluiper?”

Niemand zei iets. Tetty en het tweede meisje liepen het spoelhok in. Daar vonden ze een kind dat in een hoek zat weggedoken tussen een kast en de muur. Ze zag bleek en haar ogen stonden wijd open gesperd en helder, maar ze huilde niet.

31. C O D E

Op aandringen van de mancipel zochten ze het hele erf af, maar ze vonden niemand, wat iedereen trouwens ook verwacht had. De mancipel haalde zijn schouders op en keek Geoffrey met een vijandige grijns aan.

“Je meester is naar je op zoek,” zei hij.

“‘t Is niewaar,” zei Geoffrey terug.

“Ik dacht ‘t toch echt wel,” zei de mancipel, afwezig naar zijn nagels turend.

Tetty maakte de knoopjes van het kind haar jurkje vast en nam haar mee het melkhuis binnen. De mancipel werd voorzien van de broden waar hij voor was gekomen en verliet de boerderij met de manden van de ezel volgeladen. De meisjes pakten hun werk weer op.

“Die kerel zou ik zo voor je vermoorden,” zei Geoffrey. “Ik zou die lelijke tronie van ‘m aan reepjes snijden.”

Een meisje dat een emmer aan ‘t vullen was moest daar om lachen, maar Tetty zei niets. Hij probeerde andere onderwerpen aan te roeren, maar ze weigerde te praten. Nadat ie een tijdje met een muizeval had zitten spelen, stapte hij op en ging op zoek naar Vane.

Diezelfde middag verrichtte mevrouw Ffedderbompau de trekking. Tegen de zon hadden ze de gordijnen voor haar dichtgeschoven en toen de meisjes achter elkaar binnenkwamen was ze nauwelijks nog in staat geweest haar hoofd naar de deur te draaien.

Een paar van de kleinsten hadden de slappe lach en hielden hun neus dichtgeknepen. Die werden de kamer uitgestuurd.

Blodwen had de pul met de stenen erin meegebracht en om de beurt wees mevrouw Ffedderbompau een van hen aan om een steen te pakken, totdat er nog maar één overwas en dat was toen Gweno aan de beurt was. De andere meisjes, die hun eigen steen vol verwachting uit de pul hadden gepakt, verloren op slag hun belangstelling. Ze legden hun stenen terug en gingen een voor een de kamer uit, onderwijl met verbazing naar Gweno kijkend, nieuwsgierig en met een nieuw ontzag.

Toen ze alleen waren, gebaarde mevrouw Ffedderbompau haar om dichter bij het bed te komen. Gweno gehoorzaamde, ondanks de bijna adembenemende lucht.

“Kind,” fluisterde mevrouw Ffedderbompau, “laat mij eens naar je kijken zoals je ter wereld kwam, in je blootje.”

Gweno bleef weifelend staan.

“Vooruit, niet zo treuzelen. Doe es gauw je kleren uit.”

Gweno maakte haar jurk los. Ze trok ‘m van haar schouders en liet ‘m op de vloer glijden. Uit het hoopje stof aan haar voeten rees ze op zo blank en bloot als een pas geschilde staak. De tekenen van haar sekse staken op haar maagdelijke lijf af als leestekens, die een betekenis aanduiden in een vreemde taal, de meest gewone en toch meest geheime code, de pijlen en schietschijven zelf van de natuur. En mevrouw Ffedderbompau slaakte een zucht om de broze schoonheid van deze ontluikende hoop des levens.

“Weet je wat je moet doen, mijn kind, wat er van je wordt verwacht?”

Gweno knikte.

“Daar geloof ik niets van.” Mevrouw Ffedderbompau zuchtte opnieuw. “Maar ze zullen het je allemaal uitleggen. En denk eraan, kindje, dat de beproeving van een novice voor de helft ceremonie is, de traditionele viering van de betekenis van zijn wijding met de symbolen van de nieuwe vermogens waar hij aanspraak op maakt, maar dat het er voor de andere helft om gaat die vermogens ook echt op proef te stellen. En in wat hij heeft verworpen én in wat hij heeft verworven, in dat alles is hij een ware afspiegeling van de heilige.”

Met haar blote teen tilde Gweno een randje op van haar gevallen jurk. Haar ogen hield ze neergeslagen, maar voor mevrouw Ffedderbompau bleef het een vraag welke emotie uit een mengeling van ergernis, schaamte en verveling daarin het grootste aandeel had.

“Houd de heilige altijd in gedachte, kindje,” zei ze. “De heilige leidt onze geest en stelt hem gerust, als het lichaam belaagd wordt.”

En met een neerhangende lok van haar donkere haar voor haar genegen gelaat dacht Gweno aan de versmachte vogel en de gesprongen rots en aan de verschrikkelijke, rotte, ondraaglijke, smerige, gore stank van mevrouw Ffedderbompau.

32. L E E R

De boekenplanken in de abt z'n bibliotheek waren overdekt geraakt met schimmelplekken, ter grootte van een munt en met de kleur van rauwe lever. De plekken die het verst in hun ontwikkeling gevorderd waren verhieven zich boven het hout en je kon ze met je vingernagel opduwen. Aan de onderkant ervan waren groenachtige sporen te zien.

Toen de abt probeerde ze van de planken te vegen, kwam hij tot de ontdekking dat ze vlekken op zijn handen achterlieten, als van de smeer van deurscharnieren.

Vreemd! Hij veegde over de schimmel met een puntje van zijn habijt. Het hout op de schoongewreven plek scheen vers en glad en verspreidde een geur van jonge twijgen. Uit de sporadische knoesten welde hars.

Aan de steenachtige afscheiding die uit de muren sijpelde had hij niets gedaan en nu glibberde hij met zijn sandalen over een gore vochtsluier die de plavuizen bedekte en de dragers van de houten planken zogen het vocht van de vloer in zich op.

Hij was bezig de laatste hand te leggen aan zijn preek en daarvoor moest hij een paar boeken raadplegen. Daar kwam bij, dat hij zich moeilijk kon concentreren door het lawaai van Vane's gehak en gegraaf en daar wou hij zich even aan onttrekken.

Vane had de afvoer al tot aan een van de buitenmuren blootgelegd en nu had hij de halve binnenplaats laten uitgraven tot vlak onder de studeerkamer van de abt. Met ontbloot bovenlijf gaf hij leiding aan de werkzaamheden met de bezetenheid van een monomaan. Het laatste dat de abt van hem had gezien, was hoe hij zich in de opengelegde afvoerpijp liet zakken, zo'n meter of tien beneden zijn raam. Het leek bijna alsof hij zich in een bed wurmde en het huis van de abt als een deken over zich heen trok.

Het leek altijd mogelijk je steeds maar dieper in het huis terug te trekken als je aan indringers wilde ontkomen. Als hij aan het eind van elke gang linksaf sloeg, moest hij normaal gesproken weer op het punt uitkomen waar hij begonnen was, maar gelukt was hem dat nog nooit; net zomin, als hij ooit een stukje van de hemel te zien had gekregen, als hij omhoogkeek in de ruime schoorsteengaten.

Zijn bibliotheek was een onderaardse kelder, maar daaronder lagen nog diepere kelders en die kelders kwamen weer uit op kamers die niet ondergronds lagen en die de abt nog nooit eerder had gezien.

De vochtigheid in het centrum van zijn huis scheen niet veroorzaakt te worden door het weer, maar leek vanzelf te ontstaan, alsof het huis een levend orgaan bezat. De bibliotheek, met z'n druipende muren, z'n bittere geur, de ondergelopen vloer, van het ene moment op het andere werd die de

noodzakelijke belichaming van dit orgaan en van de mysterieuze werking ervan. De woorden die erin werden bewaard, onttrokken als zij waren aan de directe waarneming, werden gevoed door de weefselstructuur van de pagina's die hen bevatten.

De abt aaide zachtjes over het soepele leer van het boek waarin hij stond te lezen. Hij verbeeldde zich dat het onder zijn hand meegaf als de zij van een vreedzame grazer. Zou leer zich kunnen ont-looien? Zouden de blinde huiden zich weer kunnen samenvoegen, zouden de sloten in bellen kunnen veranderen en konden er aan de gebrandstempelde ruggen weer staarten groeien?

De in perkament gebonden boeken zou hij het eerst verliezen, want de bindingen zouden weer in magen veranderen en de inhoud verteren. Of de stellingen zouden tot een haag uitgroeien en de hand die naar kennis reikte de toegang beletten.

Hij zette het boek weer op zijn plaats, nu hij nog bij de stellingen kon, voordat de banden zich met een nieuwverworven schuwheid aan zijn greep zouden ontworstelen, terwijl van hun embryo-achtige, tandeloze kaken een betekenisloos kwijl droop van sprakeloze woorden.

33. B E S E F

Vergeten was de abt mevrouw Ffedderbompau niet, maar de zin van zijn bezoeken aan haar was allengs afgenomen, naarmate hij met zijn geest minder tot haar door wist te dringen.

Wat haarzelf betrof, de gedachte alleen om haar wil aan haar verbeeldingswereld op te leggen was al teveel gevergd. Voor zover zij de wereld om haar heen nog kon waarnemen - een schimmig gewelf van spinsels en balken - veel dat de moeite van het ordenen waard was kon zij er niet meer aan ontdekken.

Nee, kon zij zich maar laten meedragen in de plooien van een gewaad, dat zou pas iets zijn om naar uit te kijken!

Meerijden op de abt z'n linker oor, als mijt of als elfje, vastgeklampt aan een plukje van zijn haar! De geesten van de doden zouden op zo'n manier niet lang meegaan, peinsde ze. Je tantes op je schouder en een grootvader die als een zakdoek in je mouw gepropt zat.

Zou er iemand zijn die wou blijven rondzeulen met deze kruimeltjes materie, die zelf trouwens ook weer een hele lading voorouders meetorsten?

Ze zouden gewoon wegspoelen, samen met alle overtollige huidschilfers, vingernagels, zweetdruppels, haren en zo zou de hele wereld een afvalberg worden van afgedankte coconnetjes van eeuwig leven, net zo verdroogd als het hulsje van de glimworm die in zijn papieren doosje was verhongerd.

Nu richtte al haar aandacht zich op het wellicht twijfelachtige voortbestaan van dat zwoegende toonbeeld van ongemak, dat ze vroeger haar lichaam noemde.

Uit ervaring wist ze dat ze een koelere plek van het bed zou vinden als ze haar arm verplaatste, maar ze was te uitgeput om meer te doen dan het optillen van de middelste vingers van haar hand.

Doorgaans symboliseert dit gebaar, gemaakt onder het spreken of tijdens het wachten, het bewustzijn van het verstrijken van de tijd. Het is een gebaar waarmee men aangeeft of vraagt om geduld te oefenen, waarover men eigenlijk nauwelijks beschikt.

Maar van haar was het een privé stukje welsprekendheid, uitgevoerd onder een bloeddoordrenkt laken. Even later lag haar hand stil.

Ze voelde zich nu ontstegen aan de ramp die haar was overkomen, ontstegen aan haar eigen ik en aan hoe oud ze was, aan willekeurig welke levensfase die ze ooit had doorgemaakt. En daardoor begon ze zich af te vragen of ze nog wel een eigen ik had.

Was het wel Gweno geweest die ze met haar chaperonnes had heengestuurd om haar rol te spelen in de beproevingsnacht van de novice, of was ze zelf gegaan en was het Gweno die hier nu op sterven lag?

Ze kon zich moeiteloos voorstellen – al een paar dagen lag ze er stil op te hopen – hoe ze met bed en al naar de abdij gedragen werd, deinend op de schouders van de broeders in de zachtjes voortschrijdende stoet, om de wijding bij te wonen, de onderwerping, de besprenkeling, de preek en dan de processie met de getuigen naar het slaapvertrek.

Vooral de preek had ze dolgraag willen horen, niet om het thema – dat per traditie betrekking had op een of ander aspect van de wondere werken van de heilige – noch om de waarheid die erin besloten lag, maar om de waarheid zoals vertolkt door haar vriend de abt, zo plechtstatig en verlegen in zijn omgang met de wereld, zoals zij die had gekend, maar met een wijsheid waar ze naar hunkerde en met een inborst, waarvan ze half besefte dat ze hem liefhad.

Het geroezemoes van stemmen dat opklonk uit het melkhuis beneden, het gedempte gekletter van aardewerk, het zachte geschuifel en het holle schrapen van de banken toen de maaisters klaar waren met eten – deze en alle andere van nog verder weg klinkende geluiden van de boerderij werden in haar geest omgevormd tot de geluiden van de verzamelde broeders in de abdij.

Ze zag de abt voor zich, zoals hij het preekgestoelte besteeg, zijn lippen in concentratie lichtjes samengeperst, de baard half opgaand in de donkere plooien van zijn habijt, hoe zijn handen zich uitstrekten om de rand van de stenen preekstoel vast te pakken en plotseling versnelde haar hartslag en zakte toen weg. En in dat moment besefte ze ten volle wat ze achterliet en wat ze tijdens haar hele leven het meest had gemist.

Tot de donkere en zwijgende kamer richtte ze haar laatste woorden, een verwijt aan de leegheid om haar heen, een uitdaging aan de ceremoniën die op hetzelfde moment elders plaatsvonden:

“We hebben ons vogeltje niet laten vliegen!”

Haar mond bleef openstaan met een speekseldraad tussen haar lippen. De absolute verstilling deed haar gezicht kleiner lijken, scherper, mooier, als een plots ontstane reliek van zichzelf, bijna levensgroot.

Het was of het gordijn van kleur en beweging voor korte tijd opzij was geschoven, zodat de werkelijkheid erachter aanschouwd kon worden en het gebeuren, hoewel naar spoedig bleek onomkeerbaar, bleef voor eeuwig een wonder voor het sprakeloze publiek van de haar omringende voorwerpen.

En aldus begon de abt zijn preek.

34. P R E E K

Broeders, ik toon jullie hier een paddestoel, waarmee ik jullie iets zal duidelijk maken over vliegen. En in mijn andere hand houd ik mijn tekst van Ezechiël xiii.20:

"*En aldus sprak de Heere God: Ziet, ik ben tegen uw kussens.*"

Wees onze broeder indachtig die voor ons is geleid in het aanschijn van de gezegende Lleuddad en die de smarten en de geselinge des Heeren draagt. Houd jullie ogen op hem gericht en luister naar mijn woorden.

De paddestoel, mag je wel zeggen, heeft men een weinig toepasselijke naam gegeven, want aan een pad biedt hij bepaald geen ruime zitplaats, hoogstens een bescheiden plaatsje. Maar ik verzeker jullie, er is '*multum in parvo*', oftewel, veel ruimte in iets kleins.

Onder deze zachte koepel is tussen de smalle plaatjes veel plaats ingeruimd voor de geur, zoals ook de bladzijden van dit heilig boek de geur ademen van hun Schepper, die wij als bij een paddestoel door onze neusgaten kunnen opsnuiven om er een ruime plaats voor in te ruimen in onze ziel.

Want met onze zielen is het als met de paddestoelen des velds, 'multum in parvo'. De oneindigheid van Gods inblazing vult de bescheiden holte van onze schedel en elk beetje geur daar is niet minder dan alle geur die er bestaat; want hebben wij de geur van onze Schepper eenmaal geroken, dan kennen wij de ware geur die ons in staat stelt het waarachtig leven te onderscheiden van het verderf er omheen.

Wie van ons kan de ware geur des levens van de geur des verderfs onderscheiden?

Broeders, de stank van het sterfbed is zoet van herinneringen aan een leven dat zijn vleugels samenvouwt; de geur en de smaak van de zwam overleven de verrotting van de stronk of de mestvaalt. En daarom trekken wij het veld in om deze knoppen der aarde te rapen, die op wonderbaarlijke wijze tevoorschijn springen, wit met gevouwen vleugels.

Maar let wel, hun vleugels worden niet ineengevouwen, zij zullen zich juist ontplooien, net als wij ons moeten ontplooien.

Uit de aarde priemt het leven omhoog naar de hemelse sferen; de grond zelf duwt zich opwaarts, net als zielen zich opwaarts duwen. De paddestoel, die niet uit zaad is voortgekomen, is louter grond; de ziel is louter grond en de mens, hoewel van zaad verzadigd, is verderfelijk stof.

Als een man met een plof zou openscheuren, zo dat de zaadbol die hij is openbarst en zijn geest door de lucht zweeft, dan stelt dat eigenlijk nauwelijks iets voor.

En, broeders, hoe zien júllie dit? Als iets om na te streven? Voor mij is het niet meer dan wat wind in de lucht, een ijdele beweging van niets, zoals water beweegt als je er met je hand in roert. En wat in beroering is moet mettertijd weer bezinken.

En daarom is een verlangen te kunnen vliegen een vals verlangen naar een verbreking van de band met de aarde, onze levensgrond, onze natuur, en het bed waarin wij eens zullen verrotten.

Zoals de profeet uitriep:

"*Wee de vrouwen die in alle armsgaten kussens naaien en het hoofd van elk hunner in doeken hullen om zielen te vangen.*"

Dus hield de profeet zich verre van vrouwen en spaarde hij zijn zaad, opdat hij geen zielen zou vangen, maar zijn eigen ziel zou doen groeien, als het groeien van de grond, dat de geur van verlossing insluit in een kleine ruimte die door de grond zelf wordt voortgebracht.

En daarom zei het de Heere God aldus:

"*Ziet, ik ben tegen uw kussens, waarmede gijlieden de zielen vangt om hen te laten vliegen, en ik zal ze van uw armen rukken en de zielen vrij laten gaan, juist de zielen die gijlieden vangt om hen te laten vliegen.*"

Net zomin als een rots, kan een man zich losmaken van de grond waarin hij is ontsproten en die hem heeft voortgebracht.

Broeders, als jullie beweren dat een bloem vliegt, dan zeg ik dat hij rust op een wortel. Als jullie zeggen dat een vogel vliegt, dan zeg ik dat hij rust op een wortel, de voet waarmee hij op de grond steunt. Een berg laat het moede hoofd hangen en een vogel valt uiteindelijk omlaag; beenderen keren terug tot de aarde; en de mens is stof.

Broeders, denk aan de legende van Lleuddad en de vogel die boven het eiland vloog, toen het eiland nog een kale rots was. De heilige versmachtte van dorst en zou zeker sterven en toen viel zijn blik op de vogel die hoog boven hem zweefde en van de wolken dronk, en hij wenste dat hij een vogel was.

Maar zolang hij een vogel wilde zijn, bleef het eiland dor, want de vogel vloog buiten zijn bereik en dronk de wolken op. Toen viel Lleuddad neer op de uitgedroogde grond om te sterven en wenste niet langer een vogel te zijn; en daarop stortte de vogel direct ter aarde en waar hij viel barstte de grond open en

uit de grond borrelde water op waaraan de gezegende Lleuddad zich laafde en zo bleef hij behouden.

Wat is de grootste verzoeking die elke monnik moet doorstaan?

Dat is de verzoeking dat hij vergeet dat hij stof is. Het is de verzoeking te willen vliegen.

Weet, dat met vrouwen verkeren gelijk staat met je losrukken van je wortels, een poging doen om te vliegen. Een man die zich in een vrouw verliest, is een man die probeert te vliegen. Los van de grond zwermen de massa's, lip tegen lip, rusteloos op zoek naar een rustpunt. Over de aarde gaan zij, de vingers verstrengeld. Hun aanraking drijft hen op wonderbaarlijke wijze voort, zonder einde, alsof niet de grond op hen wacht.

Weet, dat in een roes verkeren gelijk staat met je losrukken van je wortels, een poging doen om te vliegen. Een man die zich tegoed doet aan wijn, is een man die probeert te vliegen. Schaduwen tekenen zich af waar geen vuur is, hol weerklinkt het gelach en in de kamer heerst geen stilte.

Weet, dat het uitspreken van vreemde woorden die verwaaien in de wind een poging is om te vliegen. Een man die het stilzwijgen niet weet te bewaren is een man die probeert te vliegen. Geluiden weerklinken als uit een woud, en eenmaal daar binnengegaan is een weg terug niet een-twee-drie gevonden.

Daarom zeg ik jullie, broeders, houdt je geest gericht op de grond en bewaar het stilzwijgen, betracht matigheid en laat je niet in met vrouwen.

Wees hierbij indachtig onze heilige zaliger nagedachtenis, Lleuddad, wiens beenderen hier in de grond ons leven op dit eiland voeden. Laat zijn voorbeeld een baken zijn voor deze novice, onze broeder, die hier voor ons ligt. Hij heeft kond gedaan van zijn verwantschap met het stof, en in het stof ligt hij neder. Hij stelt de worm voor die in elk van ons huist, die ons begin is en ons einde. Amen.

35. P U T

Zodra hij zijn preek had uitgesproken, maakte een gevoel van schaamte zich van de abt meester, want hij besefte dat hij leugens had verkondigd.

“Geen wonder, dat ik verkeerd begrepen word,” mompelde hij in zichzelf, terwijl de vrouwen de novice wegleidden naar de plaats des oordeels.

“Soms begrijp ik zelf nauwelijks wat ik bedoel, want dit wilde ik helemaal niet zeggen.”

Hij werd uit zijn gewaad geholpen en vervolgens begaf hij zich naar zijn studeervertrek, waar hij in volkomen stilte in het donker bleef zitten, terwijl zich langs de inplant van zijn baard fijne druppeltjes zweet begonnen af te tekenen.

Diep beneden hem, in het stikkedonker, was Vane bezig, ingesloten in de bedompte hitte van een nauwe stenen ruimte, die niet verticaal en niet horizontaal liep en die geen kelder was en evenmin een fundering. Hij glibberde over platte stenen die bedekt waren met een slijmhuid van kalkafzetting en waadde door troggen die onder muren verdwenen en waarvan de doorgang zo laag was dat het water bijna tot de zoldering reikte. Zijn gebogen rug schaafde langs stenen, waarvan natte korsten en schubben loslieten die in zijn haar bleven hangen.

En intussen vloeide het water van de bron op de berg in een gestage stroom rond zijn enkels.

“Dit loopt hier niet voor niets naartoe,’ dacht Vane. ‘Het lijkt wel of de abdij hier speciaal is neergezet om een schatting aan lijken te ontvangen.”

Dat de abt een menseneter zou zijn, wilde er bij hem niet in, maar daarmee had hij nog geen verklaring voor wat er met de lijken van de pelgrims gebeurde. Zijn eigenlijke onderzoek had zich in korte tijd toegespitst op het persoonlijk doen en laten van de abt, tegen wie hij nu toch zeker een ceel van aanklachten kon indienen. Wanbeheer van de bron leek daarvan nu wel de minst ernstige.

Zo ging bijvoorbeeld het gerucht dat de abt een relatie onderhield met een vrouw op de boerderij en ook dat hij er ketterse leerstellingen op na hield.

Omdat Vane de opmerkingen van de abt nooit had kunnen plaatsen, was de verdenking bij hem opgekomen dat hij met een leeghoofd van doen had, die maar een beetje zijn eigen ingevingen volgde, afgesneden als hij was van de ware stellingen des geloofs, of van een religieuze gemeente van enige betekenis die leefde naar het Woord. En over gemeente gesproken, waar was eigenlijk de gemeenschap die Vane verwacht had hier te zullen aantreffen?

Er was alleen een handjevol novicen, nauwelijks meer dan jongens, niet ouder dan de meiden die op de boerderij werkten en waarschijnlijk hun broers. Waren

er geen gewijde monniken? Waren er geen mannen met ervaring, wijsheid en eerzaamheid? Wijdingen vonden wel plaats, wist hij, want er zou er deze zelfde dag nog een zijn.

Althans, het moest voor een wijding doorgaan, want van wat hij erover gehoord had, ging het wel om een zeer eigenaardige ceremonie.

Hij had juist een aanvang gemaakt met een speculatie over het lot van de novicen op het eiland en een poging ondernomen dit op een of andere wijze logisch te verbinden met het lot van de pelgrims, dat nu overigens zo goed als opgehelderd was, . . .

(het idee dát er een verband moest zijn, drong zich onontkoombaar aan hem op, alsof hem een raadsel werd voorgehouden dat per se door hem moest worden opgelost)

. . . toen zijn voet plotseling niet meer de glibberige rotsgrond voelde, die zich twee voet diep onder het water uitstrekte, maar nog meer water. Zonder enige waarschuwing stond hij er opeens tot zijn borst in. Hij sloeg zijn armen uit om houvast te zoeken aan de stenen, maar vond er geen en hij verloor zijn evenwicht. In blinde angst maaide hij onder water om zich heen en voelde hoe zijn handen zich vastgrepen *(was dit echt zo?)* aan armen en benen, haar, vingers.

Terwijl hij in paniek om zich heen bleef graaien naar een niet-aanwezig houvast om zich weer op te richten, raakte hij onder water zijn oriëntatie volledig kwijt en hij werd naar de weke lichamen in de lijkenput toegetrokken, gleed tussen hen door en botste tegen ze aan en het kwam hem voor alsof dit bassin als schatkamer diende om ze op te sparen en te bewaren, gerangschikt in scholen en kleine genootschappen; zwevende, slapende, gerimpelde gedaanten.

Waar hij probeerde ze van zich af te duwen, bracht dat ze alleen maar dichter naar hem toe. Met zijn handpalmen weerde hij de macabere vormen af, die zich aan hem opdrongen en om hem heen bleven zweven, traag omwentelend voor zijn nietsziende ogen alsof ze zich door hem wilden laten beschouwen, totdat hij tenslotte geen lucht meer had en zelf een lijk werd onder de lijken.

Het vraagstuk van de ongewijde novicen moest zodoende onopgehelderd blijven. Hij onderging een transformatie, maar zonder het daarbij passende sacrament.

Geoffrey, die - nu de geheimen op het punt leken ontsluierd te zullen worden - de opdracht had gekregen de toegang tot Vane’s ondergrondse naspeuringen te bewaken tegen de nieuwsgierigheid van de novicen, werd niets gewaar van deze gebeurtenissen. Hij zat op een warm rotsblok in het avondlicht en de weinige monniken in zijn buurt baden hun rozenkrans, terwijl ze zich in gedachten bezighielden met de uitdagende mysteriën van de beproeving die hun medebroeder moest ondergaan in de kamer daar boven, mysteriën die vroeg

ontstoken lampen in de vorm van schaduwen op het geblindeerde venster wierpen.

Geoffrey wierp ook een blik omhoog en vroeg zich af wat er gevergd zou worden van de jongeman, die hen de afgelopen paar dagen met zo'n stille toewijding over het eiland had rondgeleid. Hij had er Tetty naar gevraagd en al had die eerst net gedaan of ze er niets over mocht zeggen, uiteindelijk gaf ze toe dat ze het niet wist. Aan de oudere vrouwen was het verboden erover te praten en de spelletjes van de meisjes, waarin de beproeving vaak centraal stond, waren een verward samenraapsel van verzinsels en kletspraatjes.

Diagonaal van de ene hoek naar de andere liep er een verhaallijn door de slaapzaal die nergens de grond raakte, maar voortkroop over de muren, bedstijlen, dekenkisten, langs de zoldering, overal; dan weer terug, voorbij het raam, gegiechel, lijf aan lijf naast elkaar; even neerstrijken op een randje, uitbrekend zweet, schoppen met bungelende benen; stemmen in kasten die fluisteren:

"Laat me samen met ze sterven."

36. A N G S T

Toen de windsels om de novice z'n borst werden losgewikkeld, vouwden de klitten in de wirwar van halmen zich open op zijn huid. De stijve stelen sprongen los en toen het zweet opdroogde, vielen ze van hem af op het beddelaken. Zijn lijf zat onder de zweren, die bovenop zijn huid lagen als bedeesde mondjes die op het punt leken iets te gaan zeggen.

In de kamer waren nieuwe kaarsen ontstoken. Ze verspreidden een zacht, gelijkmatig licht in de stille atmosfeer. Ze beschenen de af en aan lopende vrouwen en wierpen haar schaduwen op de gordijnen van het hemelbed. Gweno werd gewassen en in het bed gelegd. Touwen werden over hun lijf en benen gespannen en er werd water op gesprenkeld.

Ze hadden net zo goed doden kunnen zijn, zoals ze daar lagen, of modellen voor een grafmonument. Alleen Gweno's ogen, die als door een vernuftig mechanisme aangedreven ronddraaiden in haar verder roerloze gezicht, verrieden een alledaagse nieuwsgierigheid die aan het leven eigen is.

Voor de rest wachtte alles in stille berusting, terwijl de vrouwen de vloer met vers groen bestrooiden, de bedgordijnen dichttrokken en het vertrek met geruisloze tred verlieten.

Wat was de beproeving? Moest die binnen, of buiten hun aldus schoongewassen en naast elkaar geschikte lijven gezocht worden? Voor wat vormde het lichaam een uitdaging? Voor welke afwezige heer waakte de bewoner over het huis dat hem was toevertrouwd?

De novice bewoog een vinger over het laken, als wilde hij uitproberen, of hij nog de macht over zijn ledematen bezat. Zijn ogen begonnen te wennen aan de duisternis.

"*Er is pas van een echte beproeving sprake,"* dacht hij bij zichzelf, *"als wij niet weten wat er van ons wordt geëist.*

"*Ik vraag me af, of een valse held, één die niet in staat is het zwaard uit de steen te trekken, toch voor de proef zou slagen, indien hij in het besef van zijn onvermogen de poging daartoe achterwege laat.*

"*Alleen een kinkel van het laagste allooi, platvloerser nog dan een voortvluchtige koning zich in zijn benardste dromen kan voorstellen, zou in zalige onwetendheid aan de steen zelf voorbij kunnen gaan."*

Binnenin de linnen kubus van het hemelbed vroeg de tegenwoordigheid van levende vormen om de aandacht die het tegenwoordige altijd toekomt.

Een wang, een hals en een schouder eisten het exclusieve recht op als maat te dienen voor het onverdraaglijk langzaam verstrijken van de tijd en benadrukten

daarmee, dat hun macht over de concentratie van een onvergelijkbaar hogere orde was, dan het vermogen dat hij daartoe eens had bezeten, of had nagestreefd.

De novice wist, mede uit wat hem was bijgebracht, dat de beproeving betrekking had op tegenwoordigheid in plaats en in tijd;

dat het kenmerkende ervan was gelegen in een tegenwoordigheid van geest om beslissingen te nemen en adequaat te handelen;

dat weten welk moment het juiste was om de proef af te leggen bij een goed voorbereide novice een natuurlijke vaardigheid was, nog onbewust, maar één die zich vanzelf manifesteerde als de situatie daarom vroeg.

Als hij zijn ene oog dichtdeed, kon de novice twintig tenen zien en de bedgordijnen; als hij dat oog weer opende en het andere sloot, kon hij de welving zien van een boezem, een waaier van uitgespreid haar en het wit van ogen die hem vol verwachting aankeken.

Hij lag roerloos als een eiland, eerst zijn ene oog openend en daarna het andere.

Gweno begon te giechelen en van haar eigen gegiechel kreeg ze de slappe lach.

Het was benauwend warm in het bed. Van zijn slaap en zo langs de wang van de novice naar beneden liep een zweetdruppel die pas tot rust kwam in een kuiltje bij zijn sleutelbeen.

De nabijheid van het meisje riep halfdoorleefde herinneringen in hem wakker uit zijn kinderjaren, toen de nacht nog een dreiging inhield voor het warme nest en hem, dicht tegen anderen aangekropen, tegelijk bescherming had geboden tegen diezelfde dreiging, toen de hemel boven in zijn vaste banen rondwentelde en de slaap de menselijke wil te ruste legde bij de maan en de sterren, die in verheven stilte voortraasden in hun hemelse sferen volgens een ondoorgrondelijk plan, ijzig, mechanisch, lichtend en zonder elkaar aan te raken.

Tegen de ochtend kwamen de vrouwen terug naar de kamer.

Het kan zijn dat zij uit ervaring wisten wat ze daar zouden aantreffen, want zij hadden kommen heet water meegenomen en opgevouwen doeken. De oudste van de vrouwen droeg een klein mes bij zich en een steen, en terwijl ze de kamer doorliep neuriede ze in zichzelf een oud wijsje.

Licht viel naarbinnen door de raampjes en ving in zijn stralen het rondzwevend stof.

De enige geluiden kwamen van de klompen van de vrouwen op de vloerbiezen, de doeken die in het water werden gedompeld en uitgeknepen en het nauwelijks hoorbare deuntje, half geneuried, half gefloten tussen de tanden en de onderlip en weinig meer dan monotoon:

"Ble caiff nhad gysgu?
Caiff gysgu yn gwely'r morwynion." †)

Toen ze de gordijnen van het bed opzijtrokken, zagen ze dat de novice lag te rillen van angst.

†) Waar zal vader slapen?
Hij zal slapen in bed bij de meiden.

37. Z E G E L

Tetty en Geoffrey waren tot de conclusie gekomen dat ze naar het huis van de abt toe moesten gaan. Het was voor Tetty niet de eerste keer dat ze buiten voor gek aan de bel stond te trekken, zonder dat er iets gebeurde, maar Geoffrey was te bezorgd over het lot van zijn meester om als een beleefde bezoeker te blijven wachten. De deur zat niet op slot, dus gingen ze naarbinnen.

In een huis van dergelijke afmetingen was het niet eenvoudig de bewoner te vinden, ook al wist je dat hij ergens binnen moest zijn. De ene kamer na de andere droeg de tekenen dat hij er zojuist nog was geweest: het gewaad waarin hij zijn preek had uitgesproken, dat over een tafel lag, halfbeschreven vellen papier, een kom met eten erin – dat toen Tetty zich erover boog een of ander rauw orgaan bleek te zijn, dat in een vreemde vloeistof lag, iets azijnachtigs.

Ze liepen door gangen en klopten op deuren. Kamers, waar ze niemand in aantroffen, gingen ze weer uit door andere deuren dan waardoor ze waren binnengekomen. Ze gingen trappen op en via andere trappen weer naar beneden. Tetty hield in haar hand een stuk papier geklemd, dat ze zelf op aanwijzing van mevrouw Ffedderbompau met een schaar uit een receptenboek had geknipt. Mevrouw Ffedderbompau had er een brief op geschreven die aan de abt moest worden afgegeven als ze dood was. De brief was met eindeloze precisie verzegeld – volkomen zinloos, want Tetty kon toch niet lezen. Het kwam niet eens bij haar op zich af te vragen, wat er in zou kunnen staan.

Sinds de dood van mevrouw Ffedderbompau had ze wel voortdurend lopen denken aan wat Geoffrey haar al bijna vanaf het moment dat ze elkaar waren tegengekomen vol enthousiasme had voorgesteld: dat ze met hem mee moest gaan van het eiland weg, zodra Vane zich van zijn taak had gekweten, en dat ze dan zouden gaan trouwen en bij elkaar zouden blijven tot ze oud waren met hun herinneringen en hun eigen getrouwde kinderen.

Toen had ze erom moeten lachen en ze had hem verhalen verteld over hoe het afliep met jongens die zo dom waren geweest om met elvenmeisjes te trouwen. En Geoffrey had met haar meegelachen en ze waren samen paddestoelen gaan zoeken. Niet één had hij er gevonden, terwijl zij als bij toverslag wist, waar ze in de loop van de nacht uit de grond tevoorschijn waren gesprongen.

Ze had zich afgevraagd, of alles wat tijdens de nacht een verandering ondergaat, even vergankelijk was als deze rozige, rimpelloze schepsels, die binnen de kortste keren zwart werden en verrotten, als je ze niet snel van de grond raapte. En de rozeknoppen aan haar eigen lijf hadden haar verteld dat dat niet altijd zo was.

Toch, elfje of niet, juist niet, eigenlijk, verlangde ze er hevig naar om zelf ook opgeraapt te worden.

En ze had zich verbaasd over Geoffreys onnozelheid, telkens als hij weer opgetogen op stenen was afgerend, op wolpluizen, schapenbotten, een madeliefje, op alles eigenlijk, wat er binnen een huislengte afstand maar aan wit te bespeuren viel.

38. Z A A G

Ze was weggelopen van de boerderij, terwijl de andere meiden met elkaar overlegden wat er moest gebeuren nu mevrouw Ffedderbompau er niet meer was. De tijd van het jaar dwong hen ertoe door te gaan met de oogst, met maaien, plukken en binnenhalen. Het werk zou gedaan worden. De voorbereidingen voor komend seizoen zouden ook worden getroffen. Maar bij Tetty was er iets geknapt in haar binding met het leven op de boerderij en wat haar betrof, was ze nu klaar om te vertrekken.

Het nieuws van Geoffrey, dat zijn meester niet meer was opgedoken uit de klamme fundamenten onder het huis van de abt en dat de duiker nu helemaal vol water stond, zodat niemand er meer door kon, was haar niet geheel onwelgevallig.

“Dan zal hij wel verdronken zijn,” had ze gezegd. “Nu kunnen we van het eiland weg, hè?”

Maar Geoffrey voelde de last van zijn plicht op zich drukken en was vastbesloten uit te vinden of het Vane uiteindelijk toch gelukt was om zonder te verdrinken in de gewelven onder het huis van de abt door te dringen.

Tijdens hun speurtocht door het huis op zoek naar de abt had Tetty die gedachte verworpen:

“Als we de abt zelf al niet kunnen vinden, hoe moeten we je meester dan opsporen,” zei ze. “Hij moet de wraak van de heilige over zich afgeroepen hebben, omdat hij zijn gewijde bron heeft vernield.”

“Lieve Tetty,” zei Geoffrey, terwijl hij zijn hand tegen haar wang legde, “Heiligen nemen geen wraak. Daar zijn het heiligen voor.”

“Dan ben jij zeker ook een heilige; dat je je druk maakt om iemand die de schuld is van de dood van je paard.”

“Ik maak me helemaal niet druk om hem,” antwoordde Geoffrey.

“Nou, ik ook niet,” riep Tetty. “Dus als we de brief aan de abt hebben afgegeven, kunnen we gaan?”

“Zou kunnen.”

“En dan ben jij van die man af die hier alles kapot heeft gemaakt.”

“Misschien wel.”

“Weet je,” hield Tetty vol, “uiteindelijk heeft hij zichzelf kapotgemaakt, en nog wel in de wateren die hem weer moesten helen.”

Door de kracht van deze redenering van elke verplichting aan Vane bevrijd, sloten zij hun verbond om samen een nieuw leven te beginnen.

En alsof het huis de abt tot op dat beslissende moment voor hen verborgen had gehouden, om hen te dwingen zowel in hun eigen geest, als door zijn lege kamers te blijven zoeken, totdat zij uiteindelijk en zonder een spoor van twijfel gevonden hadden, waar ze echt op uit waren, stonden ze plotseling tegenover hem in de snijkamer.

De abt begroette hen zonder enige blijk van verwijt of verrassing en als hij niet in zo'n verstrooide en afwezige staat had verkeerd, had de indruk kunnen ontstaan dat hij er groot belang aan hechtte hen, indringers als zij waren in dit macabere domein, als officiële getuigen deelgenoot te maken van zijn pasgedane ontdekking.

"Hier, kijk," zei hij en hield de grauwe arm omhoog van een lijk dat halfafgedekt op de snijtafel lag in het midden van de ruimte.

"Kijk!"

Hij greep de vingers van het lijk beet en zette ze een voor een rechtop.

Tetty had niet zo'n behoefte om te kijken en Geoffrey kon alleen maar denken, verbijsterd over wat hij zag, dat Vane het toch bij het rechte eind had gehad en dat de abt een gevaarlijke krankzinnige was.

Hoe was het mogelijk, dat ze hem, een priester, hier aantroffen, terwijl hij liep rond te soppen in een duim goor water, met z'n sandalen bovenop klonters en slierten zwartgeronnen bloed en glibberend over lappen huid. Zijn haar stond in pieken overeind en in een hand hield hij een zaag.

"De vingernagels zijn gegroeid," zei de abt. "De wateren zorgen niet alleen voor conservering, ze wekken de doden weer tot leven!"

39. G I L

Het jonge paar stond de abt met open mond aan te staren, de oorspronkelijke reden van hun bezoek volkomen vergeten. Toen hij hen ernaar vroeg, duurde het even voor die hun weer te binnen wilde schieten. De abt pakte de brief van mevrouw Ffedderbompau aan en hield hem beet met de ongelovige blik waarmee hij ook de vingers van het lijk had bekeken.

“Wat zeg je? Is ze overleden?”

Tetty vertelde het nog een keer: Haar meesteres was in een laken gewikkeld in afwachting van de teraardebestelling – en, dacht Geoffrey, gezien het weer moesten ze daar maar niet te lang meer mee wachten.

De abt liet dit nieuws tot zich doordringen en hield zijn ogen op de brief gericht, alsof die een aanzegging bevatte van een nakende wederopstanding, een onopzettelijke vergissing of vervallen clausule in het wettelijk contract met de dood, een veer van een engel.

Toen Geoffrey naar Vane informeerde, was het de abts beurt om nietbegrijpend te kijken. Die lomperik had zich onttrokken aan de ongeschreven regels van wellevendheid die voor gasten gelden, dus waarom zou hij zich nog langer gehouden achten de plichten van gastheer te vervullen?

Als Vane zonodig onder de rokken van zijn huis moest duiken en daar klem was komen te zitten, moest hij dat zelf weten. Hij had de heilige aderen van het eiland blootgelegd, waardoor hun onschatbare vermogens nu snel in kracht afnamen. Als hij in hun stromen verdronken was, dan was ‘t meer dan hij verdiende dat ze hem tegelijk weer tot leven zouden wekken.

“Hij maakte zich zorgen om de pelgrims,” ging de abt verder, “en door zijn gegraaf heeft hij hen nu wellicht behouden.”

En als om de duistere en onverwachte kanten van dit vernieuwingsproces te belichten, trok hij aan de ketting die door het hijsblok boven de afvoerput liep. Gekluisterd aan het einde van de ketting verscheen een groene voet, gevolgd door het been dat eraan vastzat. Het stak druipend omhoog, in een knik zoals bij een danser.

“Sommige van deze lijken moeten al heel oud zijn,” zei de abt, “misschien wel te oud om weer tot leven gebracht te worden.”

Alsof deze beschouwende redenering een concrete toelichting behoefde, gleden de voet en het scheenbeen uit de weke schacht van het been, als bij een stuk overgaar gestoofde kip, en bleven zachtjes heen en weer aan de ketting bungelen.

“Maar als we haar snel hierheen zouden brengen,” voegde hij eraan toe, “zou er mogelijk nog iets voor haar gedaan kunnen worden.”

Er was niemand meer om zijn woorden aan te horen, want Tetty was de kamer uitgerend en Geoffrey volgde haar op de hielen. Hij was er nu wel van overtuigd, dat van de abt geen hulp te verwachten viel.

Het zag er naar uit, dat zijn meester het lot wachtte binnen niet al te lange tijd ceremonieel te worden ontleed bij de volvoering van een of ander ritueel. Dat moest dan maar zo zijn.

Op de gang trof hij een lijkbleke Tetty aan, die met haar hand tegen de muur steunde.

“Het is dus tóch zo, dat ie lijken steelt,” fluisterde ze.

“Daar lijkt ‘t wel op, ja,” zei Geoffrey, “maar het is natuurlijk ook zo, dat ze gewoon door de stroom naar zijn huis worden meegevoerd.”

“Maar kun je dat nog wel heilig noemen, dan?” vroeg Tetty.

“Die abt is volslagen geschift,” antwoordde Geoffrey, “en dat is allesbehalve heilig.”

Ze slaagden er niet in de weg terug te vinden naar de uitgang van het huis van de abt en na een tijdje besloten ze dan maar te gaan slapen waar ze waren, gewoon op de vloer, tot de ochtend aanbrak. Wanneer ze weer eenmaal wat konden zien, werd het makkelijker om hun positie te bepalen en Geoffrey was er zeker van dat als ze de kamers aan de buitenkant van het huis zouden aanhouden en rekening hielden met de stand van de zon, ze uiteindelijk bij de buitendeur moesten uitkomen.

Van slapen kwam het nauwelijks uit angst voor de abt, maar ze zagen hem niet meer terug.

Bij het eerste licht schrokken ze wakker van het gegil van de novice, dat tot hen doordrong uit de afgelegen kamer, waar hij zijn beproeving had ondergaan. Nog half in slaap, waren ze niet zeker, wat het was dat ze hadden gehoord. Het was een bovennatuurlijk geluid, snerpend en verholen tegelijk, een wegstervende echo van de vliedende duisternis, vervuld van verwijt over een behandeling haar onwaardig.

‘Dat was geen uil,’ zei Geoffrey, ‘en zeker geen haan.’

Tetty zei geen woord, maar pakte stevig zijn hand beet, alsof de huiveringwekkende kreet voor hem bedoeld was geweest, als een aankondiging van zijn eigen lijden.

Door de tactiek die hij bedacht had te volgen en daarbij alle deuren die ze doorgingen open te laten staan, zodat ze er niet ongemerkt nog eens door zouden passeren, lukte het hun na ongeveer een kwartier om buiten te komen.

40. N E R G E N S

In het laatste hooiveld stonden de meiden gebukt de gevallen bossen gedroogd gras bijeen te binden. Ze zetten de garven schuin tegen elkaar als kleine, zoetgeurende tentjes.

De zon had de kale stoppels verzengd tot een tapijt van stekels en pennen, dat onbarmhartig in hun blote voeten stak, alsof het veld zich na het maaien tegen verdere aanrandingen had willen wapenen.

Voordat de ochtend te heet werd, moest het werk gedaan zijn. Daarna waren er nog klusjes te doen in de melkerij en dan konden de meiden hun kleren in orde gaan maken voor de begrafenis.

Tetty was haar bezittingen bij de boerderij gaan ophalen en het was nauwelijks iemand opgevallen waar ze mee bezig was, omdat de jongere meisjes allemaal vol ontzag en met nauwelijks te bedwingen opwinding de terugkomst van Gweno afwachtten.

Ze had Blodwen terzijde genomen en haar verteld wat ze van plan was.

“Niet huilen, Blodwen,” had ze gezegd, met een tikje tegen het kind haar neusje. “Nu mag jij voortaan de koeien ophalen. En niet vergeten de kazen te keren, hè.”

Toen was ze naar Geoffrey in de boomgaard gegaan, waar ze een paar appels plukten voordat ze het pad naar de aanlegsteiger insloegen.

“Waar zullen we naartoe gaan?” vroeg hij.

“Ergens,” zei Tetty.

“Ergens is nergens,” antwoordde hij, “en trouwens, we weten niet eens of de man van de boot wel komt.”

“Je zei toch dat hij vandaag verwacht werd.”

“Ja, maar als hij nou eens niet komt?”

“Dan zwemmen we toch over.”

“Vergeet ‘t maar.”

Terwijl ze langsliepen sloegen de hooisters hen zwijgend gade, zonder enige blijk van verwondering of afgunst.

De vogels boven het eiland kerfden wonden in de hemel met hun schorre gekras en de zon, hoog in een wolkeloze lucht, stortte haar licht uit over de heuvels die

zich uitstrekten als de poten van een beest dat lui in de warme vloed van de zee ligt, alsof niets het ooit nog in beweging zou kunnen krijgen.

Nadat de eerste mensen zich er hadden gevestigd, had het eiland er nog vele zien komen, maar gaan liet het iemand maar zelden. Het is een stuk eenvoudiger een pelgrim in de geest te zijn, dan een pelgrim van vlees en bloed. De ene heeft niets te verliezen en alles te winnen; de andere heeft alles te verliezen.

Het zich vertrouwd maken met de alledaagse werkelijkheid en zijn pogingen om er grip op te krijgen, brengen in de mens een behoedzaamheid voort van de alleredelste soort, want wanneer het dagelijks leven voor hem een valse haven blijkt, raakt hij van al zijn ankers los. Maar zelfs wanneer de werkelijkheid een waarachtig toevlucht biedt, maakt dat haar nog niet tot een rotsvaste uitvalsbasis voor verdere ontdekkingstochten.

De man van de boot kwam die dag niet opdagen en Geoffrey en Tetty aten hun brood op in de schaduw van een grote gaspeldoorn. Ze beseften dat hoe langer het ging duren, hoe groter de kans dat de macht van de de doden hen zou beletten een nieuw leven op te bouwen.

Aan het einde van de middag zagen ze de mancipel boven de rand van de klip verschijnen, een kleine honderd meter verderop. Toen hij met veel vertoon in zee ging staan urineren, begrepen ze dat hij hen ook gezien moest hebben; en het leek of hun kansen om van het eiland af te komen door zijn toedoen verschrompelden tot niets.

41. S L O T

Toen de zon naar de einder begon te zinken, kwamen de schapen uit de beschuttende schaduw tevoorschijn om op zoek te gaan naar water. De hitte was nu zijn angel kwijt en had zich verspreid door de atmosfeer.

In de kleibanken die schuilgingen onder het schuim langs de vloedlijn, stonden de koeien stil te staan, loom met hun staarten zwiepend in een loos gebaar van verzet tegen zwermen hinderlijke vliegen.

Het eiland maakte zich op voor de gang naar het graf, al had men niet alle doden terug kunnen vinden. Het laatste raadsel van Vane, de afwezigheid van gewijde broeders, werd voor hem opgelost door het niets ontziende mes, ook al was hijzelf niet meer in de gelegenheid kennis te nemen van deze uitkomst.

Op een plat vlak geprojecteerd bood het brein in principe voldoende ruimte om er een lijst van veronderstellingen op neer te krassen, een waarschijnlijkheidsmatrix – maar nu was het orgaan gerimpeld en vormeloos, als een van water verzadigde blaas.

De abt zelf liep intussen ook door water te plassen. De stroperigheid van het door microscopisch leven bezielde welwater deed de zoom van zijn habijt aan zijn enkels plakken, terwijl hij als een slaapwandelaar naar zijn bibliotheek waadde met de brief van mevrouw Ffedderbompau in zijn hand.

Zijn sandalen had hij uitgedaan, zodra hij voelde dat ze uit zichzelf bewegingen begonnen te maken onder zijn voetzolen.

Hij was bang voor wat hij daar zou aantreffen, hij was bang voor het herlevingsproces dat door de miraculeuze bron op gang werd gebracht, hij was bang voor de fysieke massa en de spierbundels van de woorden en banden van zijn eens levenloze boeken.

Het moest komen doordat het leer geconserveerd was, redeneerde hij. Dat stelde ze in staat hun vroegere gedaante weer aan te nemen. Voor lijken, die in gedeeltelijke staat van ontbinding verkeerden, lag een dergelijke metamorfose buiten bereik.

Oh, kon hij haar lichaam maar laten prepareren!

Een vage ingeving om daarover de gezaghebbende Egyptische bronnen te raadplegen had hem naar het gevaarlijke deel van de bibliotheek doen afdalen. Daar moest hij zich een weg banen door een haag van takken die uit de balken was gegroeid en de deur kon hij alleen nog bereiken door groene twijgen die aan de panelen ontsproten opzij te buigen.

Kwam hij te laat? Wat was er gebeurd met al die opgetekende wijsheid?

Was die opgelost in de bezwangerde atmosfeer en tot geloei getransformeerd op de adem van het vee?

Of had de laatste perkamentmaag de herkauwde klodder kennis al aan het darmstelsel doorgegeven? En zou hem dan, als het hem lukte zich toegang te verschaffen tot de bibliotheek, niets anders resten dan uitglijden in een vormeloze vlaai van onderricht en filosofie?

In wanhoop liet hij zijn hand tegen de knoestige schors van de bibliotheekdeur rusten en hij voelde hoe die tegen zijn handpalm bonkte door het gedrang van de kudde daarbinnen.

De tot leven gekomen boeken schenen zijn aanwezigheid aan te voelen. Het geloei werd luider terwijl zij elkaar aan de andere kant van het doorbuigende hout verdrongen, en het gestamp van hoeven op de ondergelopen vloerstenen vermengde zich met heldere klaroenstoten van paniek en opstand.

Te laat !

Woorden waren inderdaad duurzamer dan het lichaam. De brief van mevrouw Ffedderbompau, uit zijn vingers gegleden toen hij zich door het gebladerte heen worstelde, had slechts een paar minuten in het warme welwater gelegen.

Nu richtten zich kleine rietscheuten op van het papier en haarwortels zochten tastend naar houvast in barsten in de stenen. Insectengal druppelde langs de halmen neer en aan het bobbelend zegel ontstegen de weeïge geur van was en een murmelend gezoem.

In plotselinge fascinatie boog de abt zich voorover naar dit miniatuurlandschap dat zich als een rivieroever aan zijn voeten ontvouwde.

Kleine wezentjes waren bezig in de biezen omhoog te kruipen naar de zwellende zaadknoppen. De laatste woorden van mevrouw Ffedderbompau zongen door zijn hoofd, als een monotone bezweringsformule; en op de uiterste grens van zijn gehoor, net boven het hoefgeroffel in zijn bibliotheek uit, maar zachter en van verre, verhief zich voor een eindeloos moment een verwijtend gegons van minuscule vleugeltjes.

— - o - —

⇩

E P I L O O G

Pas in tweede instantie kreeg ik de 'smaak' van dit boekje te pakken, nadat het jaren half gelezen in de kast op het juiste moment had staan wachten. Toen het zover was, greep het zijn kans en mij erbij, want het heeft me sindsdien nooit meer helemaal losgelaten.

Het bijzondere eraan vind ik o.a., dat de schrijver zijn uiterste best heeft gedaan het verhaal zo vaag mogelijk te maken en wel in haarscherpe observaties met een ragfijn web van woorden. Het kostte me behoorlijk wat volharding dat niveau van precisie in vaagheid bij het vertalen vol te houden.

Alleen die titel al, *'Flying to nowhere'*. Om een schim van de onmetelijke diepte die daarin schuilt te kunnen oproepen, moest ik mijn toevlucht wel nemen tot een aan het Duits ontleende, staande uitdrukking, die dan ook in dank en integraal in ons taaleigen is opgenomen om er een gretige leemte te vullen.

Een Nederlandse benadering als *'Vliegen op niks af'* dekt de lading wel – het geeft zowel een richting, als de futiliteit ervan aan – maar als titel kwam het me toch een beetje te plat voor en bovendien, voelt de moderne lezer nog de dubbele bodem de erin besloten ligt?

Dat 'Vliegen' kon in de titel ook niet ontbreken. Door het hele verhaal heen speelt de schrijver met dit begrip, letterlijk en figuurlijk, in allerlei betekenissen en zelfs schroomt hij niet het werkwoord tot zelfstandig naamwoord te herleiden en de lezer in diverse passages een zwerm daarvan om de oren te laten gonzen – om van het larvenstadium niet te spreken.

De vaagheid in de vertelling verdoezelt ook het waar en wanneer, al wil de schrijver onverhoeds en een beetje plagerig best af en toe brokjes informatie prijsgeven, waar de lezer soms wel, soms niet iets uit kan afleiden.

Het verhaal speelt in Wales, op een eiland met een klooster en een heilzame bron die gewijd is aan de heilige Lleuddad. Pelgrims komen van heinde en ver via een schiereiland met bergen en moeten ten slotte een nauwe zeestraat oversteken, waar wind en stromingen zo wild te keer kunnen gaan, dat de overtocht vaak dagen, soms weken lang, onmogelijk is. Het eiland krijgt daarmee het karakter van een 'Hotel California': ben je er eenmaal aangeland, zie er dan nog maar eens af te komen.

Doordat de schrijver de geologische werkelijkheid getrouw weergeeft, is het niet zo heel moeilijk vast te stellen welk eiland hem voor ogen stond, Bardsey, 'the Island of 20,000 Saints', in Gwynedd, de noordwestelijke punt van Wales. Dat voldoet aan alle voorwaarden. Wie er overleed kwam niet in de Hel, ging de mare en aan belangstelling voor een plekje in deze heilige grond was dan ook geen gebrek.

St Cadfan, een heilige van de Keltische kerk, stichtte er in 516 A.D. het eerste klooster en zijn opvolger, de in het verhaal genoemde St Lleuddad, werd er de eerste abt. Zijn naam zou de Welshe vorm van het Latijnse 'Laudatus' (de gelauwerde) zijn en de schrijver kon natuurlijk niet nalaten 'zijn' abt daar een verkapte toespeling op te laten maken via een zijsprong naar de mythe van Apollo en Daphne, een waternimf die in een laurierboom veranderde om een #MeToo-ervaring te voorkomen.

Van het oude klooster – uit de tijd van de legendarische koning Arthur – is tegenwoordig geen spoor meer te bekennen en de ruïne van de 'nieuwbouw' van zo'n 700 jaar later stelt nog zo weinig voor, dat je er al voorbij bent als je onder het lopen even niet oplet. Dat zou dan het gotische bouwwerk geweest moeten zijn, dat in het verhaal beschreven wordt, al zal het aanzienlijk minder groots en grotesk zijn geweest dan de schrijver ons voorspiegelt.

De wetenschap echter, dat de herbouw of uitbreiding van de abdij in de 13e eeuw plaatsvond, is wel een behulpzame aanwijzing om de handeling in de tijd te kunnen plaatsen. De schrijver rept er met geen woord over, maar – zoals blijkt uit commentaren op internet – houden de lezers van de Engelse uitgave het doorgaans op 'in de Middeleeuwen', een zeer rekbaar begrip.

Aan het kloosterleven op het eiland kwam in 1537 abrupt een einde door de door koning Hendrik VIII afgekondigde 'Ontbinding van de kloostergemeenschappen'. De monniken werden verdreven, de gebouwen leeggehaald en ontmanteld. Daarop namen piraten bezit van het eiland en die bleven er tot ze zo'n twee eeuwen later werden verjaagd.

Als de schrijver de chronologische werkelijkheid even serieus had genomen, als de geologische, zou ik gedacht hebben, dat het verhaal zich aan het eind van de middeleeuwen, zo rond 1500, afspeelde, op de drempel van Gotiek naar Renaissance, omdat hij duidelijk maakt, dat het gotische klooster in de tijd van 'zijn' abt al eeuwen oud was.

Maar dan doet zich iets vreemds voor. In een discussie heeft een van de hoofdpersonages het over 'een gouden horloge'. Nu verschenen de eerste horloges pas aan het eind van de 17e eeuw ten tonele, dus mogen we dit beslist een anachronisme noemen. Het is, alsof de schrijver elke poging tot datering bewust de mist in wil laten gaan, alsof hij het eiland buiten de tijd wil plaatsen, zodat het kan wegdromen in een eigen, tijdloze werkelijkheid; heel toepasselijk voor een moeilijk bereikbaar eiland dat de graven herbergt van 20.000 christelijke heiligen en dat volgens de overlevering ook de laatste rustplaats zou kunnen zijn van koning Arthur en van de tovenaar Merlijn, want Bardsey – in het Welsh: Ynys Enlli, het Eiland der Barden – ging door voor een mogelijk Avalon en in een andere traditie, voor een alternatief Ynys Wydryn, het Eiland van Glas, waar Merlijn in een glazen kist de tijd afwacht, waarin Britannië zijn diensten weer nodig zal hebben.

Wie indertijd 'The Mists of Avalon' (1983) van Marion Zimmer Bradley gelezen heeft, herinnert zich vast dat haar Avalon, gelegen in een nevelig moeras bij Glastonbury, alleen betreden kon worden, niet door rationele stervelingen, maar door mensen met een gevoeligheid – een zesde zintuig – voor de oude, spirituele wereld. Avalon lag midden in de werkelijkheid, maar in een andere dimensie, als een wereld op zichzelf, onwaarneembaar, tenzij intuïtief, en daardoor fysiek onbereikbaar, 'hidden in plain sight'. Wat dit laatste betreft, de ruïne van de abdij heeft van eenzelfde bedriegelijke onopvallendheid blijkbaar nog een nevelsliert meegekregen.

De schrijver weet in dit verhaal Bardsey in zijn nadagen levendig voor de geest te roepen en dat doet hij, heel knap, niet door er expliciet op in te gaan, maar door overal in zijn vertelling subtiele hints te laten vallen – als iemand die met een tot de rand gevulde kom melk loopt en her en der een spoor van witte vlekken op de grond morst – spinachtige spatten van trefzekere woorden, die verwijzen naar een ongrijpbare, zingevende werkelijkheid achter het bonte rag van het alledaagse. In die werkelijkheid herhalen de natuurlijke processen zich in eeuwige cycli, waar de vrouw haar scheppende rol in vervult en waarin de man zijn pogingen het wezen der dingen te ervaren en te doorgronden onherroepelijk ziet oplossen in een mist van vluchtige zelfbegoochelingen.

Als aan het eind van het verhaal alle theorie en aspiraties ijdel zijn gebleken, treden de natuurlijke processen als vanzelfsprekend weer op de voorgrond, gevoed door de gestaag vloeiende levensbron.

Ronald Langereis
Amsterdam, februari 2020

De pelgrimsroute naar Bardsey leidde via het ruige schiereiland Lleyn, een westelijke uitloper van Snowdonia behorend tot het koninkrijk Gwynedd. Hoe ruig het landschap hier is, valt goed te zien op deze beide YouTube clips, gemaakt door Pete Kelly: een in de omgeving van Nefyn, ‘Climbing Garn Boduan’, de ander van het meer naar het noordoosten gelegen ‘Dinas Emrys’, volgens de overlevering de laatste rustplaats van de tovenaar Merddyn, oftewel Merlijn.

Zie hst. 9 & 10, de Brief van de herbergier.